

TITLE PAGE PRINTED IN DIAMOND JUBILEE PRESS. AHMEDABAD.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧ કાગડો અને ખીસકોલી.	૫
૨ બે કૂકડા અને લોંકડી.	૬
૩ ઉંદરની ચતુરાઈ.	૭
૪ બે ઉંદર.	૮
૫ ઉંટ અને શિયાળ.	૯–૧૦
૬ બકરો અને બળદ.	૧૦–૧૧
૭ શિયાળ અને કૂકડો.	૧૧–૧૩
૮ મગર અને વાંદરો.	૧૩–૧૫
૯ બે બિલાડી અને વાંદરો.	૧૫–૧૭
૧૦ સિંહની માંદગી અને ખંધો શિયાળ.	૧૭–૧૯
૧૧ શિયાળ ને ખીસકોલી.	૧૯–૨૧
૧૨ પંખીઓની લડાઈ.	૨૧–૨૨
૧૩ સસલો અને કાચબો.	૨૩–૨૫
૧૪ જાત્રાએ જઈઆવેલી બિલાડી.	૨૫
૧૫ વનનો રાજા પસંદ કરવા મળેલી પશુપક્ષીઓનીસભા.	૨૭–૨૯
૧૬ બિલાડીની ડોકે ઘંટડી, કોણ બાંધશે ?	૩૦–૩૨
૧૭ ઉંદરનું બચ્ચું અને તેનીમા.	૩૩
૧૮ ભોળો ભાભો અને ઉંટ.	૩૪
૧૯ આરબ અને તેનો ઘોડો	૩૪–૩૫
૨૦ ચકલી અને તેનો માળો	૩૫–૩૭
૨૧ કુતરો ને ગાડું હાંકનારો.	૩૭–૩૮
૨૨ વાંદરો અને નાનું બાળક	૩૮–૩૯
૨૩ હાથી અને દરજી.	૩૯–૪૦
૨૪ હાથી અને બાળક.	૪૧
૨૫ બ્રાહ્મણ ન તેની બે બિલાડી	૪૨-૪૩
૨૬ જંગલી ઘોડો, હરણ ને માણસ	૪૩
૨૭ બ્રાહ્મણ અને વાઘ.	૪૪–૪૬
૨૮ હાથી અને છ આંધળા.	૪૭–૪૮
૨૯ વરૂઓનું ટોળું અને બે મુસાફર.	૪૯
૩૦ ગરીબ બ્રાહ્મણ ને તેની ગાય.	૫૦
૩૧ કુતરો અને તેના બે દાવાદાર.	૫૨
૩૨ પાકાં પાંદડાં અને નવી કુંપળો.	૫૪
૩૩ વડ ને ભીંડાનો છોડ.	૫૫–૫૬
૩૪ બાવળ અને આંબો.	૫૬–૫૭
૩૫ કઠિઆરો ન કૂહાડીનો હાથો.	૫૭
૩૬ ફૂલની રાણી.	૫૯–૬૧
૩૭ સારૂંનરસું માણસ કેમપારખવું?	૬૨
૩૮ સરદાર અને ખેડુતની છોકરી.	૬૩–૬૪
૩૯ કંજુસ વાણીઓ.	૬૫–૬૬
૪૦ રાજા અને ભરવાડ.	૬૬–૬૭
૪૧ માબાપની સેવા કરનાર શ્રવણ.	૬૮
૪૨ એક લોભી રાજા.	૬૯–૭૧
૪૩ વાંસળી વગાડનારો ફકીર અને જૂઠા ગામલોકો.	૭૨–૭૩
૪૪ મદારી ને નિશાળીઓ.	૭૪–૭૫
૪૫ ભીખારી અને તેનીઝોળી.	૭૬-૭૮
૪૬ નસીબદેવી અને ગરીબ છોકરી.	૭૮–૮૦

બાળવાર્તા.

કર્તા,

ગંગાશંકર મણિશંકર વૈષ્ણવ.

બી. એ. બી એસ સી. એસ. ટી. સી. (ઑનર્સ.)

શિક્ષક–પ્રેમચંદ રાયચંદ ટ્રેનિંગ કૉલેજ.

'બાળસ્વભાવ' ઇત્યાદિના કર્તા.

અમદાવાદ.

સંવત. ૧૯૬૬.   ઈ.સ. [illegible]

"ધી ગુજરાત પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ."

કિં. ૦-૩-૦

સર્વ હક્ક સ્વાધીન.

પ્રસ્તાવના.

ગુજરાતી ભાષામાં બાળકો માટેના સાહિત્યની જબરી ખોટ છે તે કેટલેક દરજ્જે પૂરી પાડવાનો, તેમજ નાનીમોટી ઉંમરનાં બાળકોને ઉપયોગી થઈ પડે તેવાં વાર્તાના પુસ્તકની ખોટ છે એવી ફરિઆદ વારંવાર સંભળાય છે તે દૂર કરવાનો, આ નાનકડા પુસ્તકમાં પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રયાસ કેટલે દરજ્જે ફળીભૂત થયો છે તે નક્કી કરવાનું કામ વાચકવર્ગને સોંપવું ઉચિત છે. માબાપ અને શિક્ષકો આ વાર્તાઓ જાતે વાંચી જઈ, છેક નાનાં બાળકોને હોંસે હોંસે કહી સંભળાવશે, તેમજ મોટી ઉંમરનાં છોકરાછોકરીઓને વાંચી જવાની ભલામણ કરશે તો આ પ્રયાસ વ્યર્થ ગયો નહિજ ગણાય. આશા રહે છે કે, પ્રાથમિક, માધ્યમિક (મિડલ) અને ઉચ્ચ (હાઈ) શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ આ વાર્તા વાંચી બોધ અને આનંદ મેળવી શકશે.

નાનાં બાળકોને વાર્તા સાંભળવી બહુ ગમે છે. બાળકોનું આ સ્વાભાવિક વલણ લક્ષમાં રાખી મુંબઈ ઇલાકાના કેળવણીખાતાના મે. ડિરેક્ટર સાહેબે '**બાળવર્ગ**' અને '**પહેલા ધોરણ**' માં જાત જાતની વાર્તાઓ કહેવાનુ તથા કોઈ કોઈ વેળા તે વાર્તાઓને નાના નાટકના રૂપમાં ભજવવાનું ફરમાવ્યું છે.

(જુઓ મુંબઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણીખાતા તરફથી પ્રસિદ્ધ થએલી વર્નાક્યુલર નિશાળના શિક્ષકો માટેની સૂચનાઓ).

આ સૂચનાને અનુસરી આ લઘુ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. વાર્તાઓ નાટકના રૂપમાં ભજવી બતાવવાથી બાળકો ઉત્સાહી, આનંદી અને સહૃદય બને છે. આજ કારણથી આ પુસ્તકમાં કેટલાક રમુજી અને બોધદાયક સંવાદો પણ આપ્યા છે.

જો આ વાર્તાઓ સાંભળવા કે સંભળાવવાથી, વાંચવા કે વંચાવવાથી, નાનાંમોટાંની નીતિરીતિમાં સુધારોવધારો થશે, તેઓની રસવૃત્તિ પોષાશે, અને તેઓને બોધ સાથે ગમ્મત મળશે, તો લેખકને કેટલો બધો આનંદ અને સંતોષ ઉત્પન્ન થશે, એ કહેવાની જરૂર રહેતી નથી.

આ લઘુ પુસ્તકમાં કરેલી યોગ્ય સૂચના અને મદદ માટે કેટલાક મિત્રો અને શુભેચ્છકોનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવાની આ તક મારે જતી કરવી જોઈએ નહિ.

પુસ્તકને વધારે બોધક અને ઉપયોગી કરવા માટે બાળકેળવણીમાં હિત ધરાવનારા વિદ્વાનો, માબાપો, અને શિક્ષકો યોગ્ય સૂચનાથી મદદ કરશે એવી વિનતિ છે.

પ્રે. રા. ટ્રે. કૉલેજ ક્વાર્ટર્સ.
અમદાવાદ.
માર્ચ, ૧૯૧૦.

કર્તા.

બાળવાર્તા.

કાગડો અને ખીસકોલી.

એક કાગડો હતો. તે જમીન ઉપર પડેલી એક બદામ ઉપાડી લઈ છાપરા પર જઈ બેઠો. ચાંચ મારીને બદામ ફોડવાની તે મહેનત કરતો હતો, પણ કેમે કરી તે બદામ ફૂટે નહિ. નીચે બેઠેલી એક ખીસકોલી આ બધું જોયા કરતી હતી. તે બોલી, 'કાગડાભાઈ, કાગડાભાઈ, તમે ગમે તેટલી માથાફોડ કરશો તોપણ તે બદામ તમારાથી ફૂટી શકવાની નથી; તેને છાપરા ઉપરથી પડતી મૂકો, એટલે જમીન ઉપર પછડાવાથી તે ભાંગી જશે.' કાગડાને ખીસકોલીની સલાહ ગમી, એટલે તેણે બદામને નીચે પડતી મૂકી. જમીન સાથે પછડાવાથી તે બદામ ફૂટી ગઈ; પણ કાગડો નીચે આવીને જુએ છે તો તેણે જમીન ઉપર માત્ર બદામનાં છોડાં પડેલાં દીઠાં! બીજ તો ખીસકોલી ખાઈ ગઈ હતી! એ જોઈ પડખેના એક ઝાડ ઉપર એક પોપટ બેઠો હતો તે બોલી ઉઠયો, "શાબાશ! ખીસકોલીબાઈ, શાબાશ! કાગડાભાઈ જેવા લુચ્ચા પંખીને પણ તમે તમારી ચતુરાઈથી છેતરી શક્યાં ખરાં!"

બે કૂકડા અને લોંકડી.

એક ગામમાં બે કૂકડા રહેતા હતા. તેમાં એક નાનો હતો અને બીજો મોટો હતો. નાનો કૂકડો અદેખો હતો, તેથી તે એક દિવસ એક લોંકડી પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો, 'લોંકડીબાઈ, લોંકડીબાઈ, તમારે એક હૃષ્ટપુષ્ટ અને સ્વાદિષ્ટ કૂકડો ખાવો હોય, તો ચાલો, હું તમને બતાવું.' લોંકડી તે નાના કૂકડાનો ઉપકાર માની તેની સાથે ગઈ. જ્યારે નાનો કૂકડો તે લોંકડીને લઈ મોટા કૂકડાના રહેઠાણ આગળ આવ્યો, ત્યારે મોટો કૂકડો એક ઝાડ ઉપર ચઢી બેઠો હતો. આથી પેલી લોંકડી તે કૂકડાને મારી શકી નહિ. જ્યારે તે લોંકડીનું કંઈ ફાવ્યું નહિ, એટલે તેણે પેલા નાના કૂકડાને કહ્યું, 'અલ્યા, જૂઠા કૂકડા, અહિં તો એકે કૂકડો નથી. તું મને અહિં શા માટે નકામી બોલાવી લાવ્યો ? મને બહુજ ભૂખ લાગી છે.' આટલું બોલી તેણે તે નાના કૂકડાની ગળચી પકડી મારી નાખ્યો. નાનો કૂકડો તરફડીઆં ખાતો ખાતો બોલ્યો, 'મેં કેટલી બધી મૂર્ખાઈ કરી કે મેં મારા ભાઈની અદેખાઈ કરી ! જે પોતાનાં સગાંવહાલાં, જાતિભાઈ કે મિત્રોની અદેખાઈ કરે છે, તેના અંતે આવા હાલ થાય છે !'

ઉંદરની ચતુરાઈ.

કોઈ એક વાણીઆની દુકાનમાં એક રાતે એક ઉંદર કંઈ ખાવાનું શોધવા પેઠો. તે બધે ફરી વળ્યો, પણ વાણીઓ બધો માલ એવી ચોકસાઈથી ઢાંકી ગયો હતો કે તે બિચારાને કંઈ પણ ખાવાનું મળ્યું નહિ. તે થાકીને બેઠો હતો, એવામાં તેની નજર સીકા ઉપર મૂકેલી એક શીશી ઉપર પડી. જેમ તેમ કરી તે સીકા ઉપર ચડયો; ઉપર જઈને જુએ છે, તો શીશીમાં અર્ધે સુધી તેલ ભરેલું હતું. શીશીનું મોં બંધ કરતાં વાણીઓ ભૂલી ગયો હતો, પણ તે એટલું બધું સાંકડું હતું, કે તે ઉંદરનું મોં અંદર પેસી શકે એમ નહતું. હવે શું કરવું એનો તે વિચાર કરવા લાગ્યો. શીશીને ઊંધી વાળવા તે ઘણું મથ્યો, પણ તે એવી તો સજ્જડ ગોઠવેલી હતી, કે તેનાથી તેલ ઢોળી શકાયું નહિ. અંતે તેને એક યુક્તિ સૂઝી આવી. તે સીકાની દોરી ઉપર ચડયો, અને પોતાની પૂંછડી બરાબર સીધી રાખી તે શીશીમાં ઉતારી. શીશીમાંથી પૂંછડી કાઢતો જાય, ને તેના ઉપર ચોટેલું તેલ ચાટતો જાય. આ પ્રમાણે તે બધું તેલ ચાટી ગયો. વાણીએ સવારે આવીને જોયું તો શીશી ખાલી થએલી દીઠી, પણ તે કેવી રીતે ખાલી થઈ તેની તેને ગમ પડી નહિ!

બે ઉંદર.

એક ઉંદર હતો. તે એક ગૃહસ્થના રસોડામાં રાતે રાતે દરરોજ આવતો, ને ઘરનાં સઘળાં માણસ સુઈ ગયાં હોય ત્યારે રસોડામાં જે કંઈ પડયું હોય તે જરા પણ ખડખડાટ કર્યા વિના ખાઈ જતો. જો કંઈ બહાર પડેલું ન હોય તો ગરમું ઉઘાડી તેમાંથી રોટલારોટલી ખાઈ જતો. એક વેળા મોડી રાતે રસોડામાં ખડખડાટ થવાથી ઘરધણીને શક ગયો, તેથી શું છે તે છૂપાઈને જોવા લાગ્યો. રસોડાનો ભોમીઓ ઉંદર એક આંધળા ઉંદરના કાન પકડી તેને ગરમા તરફ દોરી જતો જોવામાં આવ્યો. ઉંદરને જોઈને ઘરધણીના મનને નિરાંત વળી; તે બંને ઉંદરો શું કરે છે તે જોવા માટે તે બારણા પાછળ ચુપચુપ ઊભો રહ્યો. ગરમાને ઢાંકેલી થાળી જરા ખુલ્લી રહી ગઈ હતી, તેને ઊંચી કરી દેખતા ઉંદરે પેલા આંધળા ઉંદરને ખાવા માટે રોટલીરોટલા કાઢી આપ્યા, અને તે બિચારો ખાઈ રહ્યો ત્યાંસુધી દેખતા ઉંદરે ચારે તરફ નજર રાખી તેની ચોકી કરી. જ્યારે પોતાના આંધળા દોસ્તનું પેટ ભરાઈ રહ્યું ત્યારે તે તેને ધીમે ધીમે દોરીને દરમાં મૂકી આવ્યો! આ બધું જોઈને પેલો ઘરધણી બોલી ઉઠયો, 'આહા! પરમેશ્વરની શી ખુબી છે કે તેણે ઉંદર જેવા પ્રાણીને પણ પોતાના આંધળા જાતભાઈને મદદ કરવાની અકલ આપી છે!'

ઉંટ અને શિયાળ.

એક ઉંટ અને શિયાળ વચ્ચે દોસ્તી થઈ. એક ખેતરમાં રાતે છાનામાના પેસી જઈ પેટ ભરવાનો તે બંનેએ નિશ્ચય કર્યો. શિયાળે પોતાનું પેટ ભરી લીધું, એટલે ખેતર બહાર જઈ તે ચીસો પાડવા લાગ્યો. ઉંટે કહ્યું, 'ભાઈ, જરા વાર મૂંગો રહે; હજુ મારૂં પેટ તો અર્ધુંએ ભરાયું નથી.' શિયાળે જવાબ આપ્યો, 'તેમાં હું શું કરૂં? મને ચીસો પાડવાની ટેવ પડી ગઈ છે, તે કંઈ તારે માટે અત્યારે ને અત્યારે જતી રહેવાની છે?' શિયાળની ચીસો સાંભળીને ખેતરનો ધણી આવી પહોંચ્યો. તેને જોઈને શિયાળ તો નાસી છૂટયો, પણ પેલો ઉંટ સપડાઈ ગયો, અને તે બિચારાને ખૂબ માર પડયો! માર ખાતો ખાતો તે માંડમાંડ ખેતરમાંથી બહાર નીકળી નાઠો. આગળ જતાં તે પેલા શિયાળને જઈ મળ્યો. શિયાળે પોતાને દગો દીધો તેથી તેનો બદલો વાળવા પેલો ઉંટ લાગ શોધતો હતો. આગળ ચાલતાં એક ઊંડી નદી આવી, ત્યારે શિયાળે કહ્યું, 'ઉંટભાઈ, તમે મને તમારી પીઠ ઉપર બેસાડી નદીને પેલે પાર ઉતારશો તો મોટી મહેરબાની થશે.' ઉંટે તેને પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડયો, ને નદીની વચ્ચે આવી આ-

મથી તેમ ને આમથી તેમ પોતાની પીઠ ઝોકાવવા લાગ્યો. આથી પેલા શિયાળને બીક લાગી કે, જો આ ઉંટ પોતાની પીઠ વધારે નમાવશે તો હું નદીમાં પડી ડૂબી મરીશ; તેથી તે બોલ્યો, 'ભાઈ, મહેરબાની કરી તમારી પીઠ નમાવશો નહિ, નહિ તો હું નદીમાં ડૂબી મરીશ !' ઉંટે જવાબ આપ્યો, 'ભાઈ, તેમાં હું શું કરૂં ? મને મારી પીઠ હલાવવાની અને એક બાજુ નમાવવાની ટેવ પડી છે તે તારે માટે શું અત્યારે ને અત્યારે જતી રહેવાની છે ?' આમ બોલી તેણે પોતાની પીઠ એક તરફ ખૂબ ઝોકાવી એટલે પીઠ ઉપર બેઠેલો શિયાળ ઊંડા પાણીમાં પડી ડૂબી મુઓ. !

बकरो अने बळद.

એક બળદ હતો. તેની પાછળ એક સિંહ પડયો, તેથી તે બિચારો જીવ લઈને નાઠો. તે એક મોટી ગુફામાં સંતાવા જતો હતો, પણ તેમાં તો એક બકરો રહેતો હતો; તેણે તે બળદને અંદર પેસવા દીધો નહિ, અને તેના સામા શીંગડાં ઉગામી ગર્વ કરીને કહ્યું, 'અરે ! તું કોણ છે ? તું મારા ઘરમાં પેઠો કેમ ? નીકળ અહિંથી.' બળદે

નરમાશથી જણાવ્યું કે, ભાઈ, હું અહિં આડે દિવસે આવતો નથી, એ તમે સારી પેઠે જાણો છો. હું અત્યારે મોટી આફતમાં આવી પડયો છું, માટે તમારા ઘરમાં આશરો લેવા આવ્યો છું. જો તમે મને અત્યારે આશરો આપશો તો મોટો ઉપકાર થશે. બકરે તેનું બોલવું પૂરૂં સાંભળ્યું પણ નહિ અને તેને મારવા ધસ્યો. આથી બળદને ઘણું લાગી આવ્યું, પણ તેને ત્યાં વધારે વખત રોકાઈ રહેવું પરવડે એમ નહતું, કારણ કે તેની પાછળ પડેલો સિંહ બહુ છેટો નહતો. જતાં જતાં તે બકરાને આટલું કહેતો ગયો કે, અત્યારે હું તદ્દન લાચાર છું. મને તારી કે તારાં શીંગડાંની બીક લાગતી નથી, પણ મને તો સિંહની બીક લાગે છે; નહિ તો કોણ બળવાન છે તે હું તને દેખાડી આપત. મારે તારી અત્યારે ગરજ પડી છે, માટે તું મારૂં અપમાન કરે છે. ભાઈ, ગરજ હોય છે ત્યારે તો રાજા રંકને અને બળવાન નબળાને નમે છે!

શિયાળ અને કૂકડો.

કોઈ એક ખેડુતના વાડામાં પરોઢીએ એક શિયાળ જાળમાં સપડાયો. એક કૂકડો તેની પાસે આવી તેના સામું

જોવા લાગ્યો, એટલે તે શિયાળ બોલ્યો, 'ભાઈ, પરોઢીએ તારો મીઠો સાદ સાંભળીને તને હું મળવા માટે આવતો હતો, પણ એટલામાં હું આ જાળમાં સપડાઈ ગયો છું. મહેરબાની કરી તું મને આ દુઃખમાંથી છોડાવ અને એક છરી લાવી આ જાળ કાપી નાખે તો મોટો ઉપકાર થશે. જો તારાથી તેટલું પણ ન બને તો જ્યાંસુધી હું આ જાળને મારા દાંત વડે કરડી ખાઉં, ત્યાંસુધી તું ભલો થઈ ચુપચુપ રહેજે.

કૂકડો મનમાં સમજી ગયો કે, આ શિયાળભાઈ તો ઘણું એ મારૂં કાસળ કાઢવા અહિં પધાર્યા હતા, પણ મારા ધણીએ પાથરેલી જાળમાં ભાઈ ફસાઈ ગયા છે, એટલે હવે આ બધું ડહાપણ કરે છે. શિયાળને કંઈ પણ જવાબ આપ્યા વિના તે ત્યાંથી એકદમ પોતાના ધણી પાસે દોડી ગયો. શિયાળે જાણ્યું કે, કૂકડો મારી જાળ કાપવાને છરી લેવા દોડી ગયો છે; પણ તે તો પોતાના ધણીને શિયાળની ખબર આપવા ગયો હતો. થોડી વાર પછી તે કૂકડો અને તેનો ધણી શિયાળની પાસે આવી પહોંચ્યા; તે વેળા તે શિયાળ પોતાના દાંતથી ફાંસાની દોરી કરડી ખાતો હતો. તેને જોઈ પેલો ખેડુત બોલ્યો, ' અલ્યા, લુચ્ચા શિયાળ, તું અહિં દરરોજ છાનોમાનો આવી મારૂં ઘણું નુકસાન કરી જાય છે; તું આજે ઠીક સપડાયો છે; જો મારા નિ-

મકહુલાલ અને શાણા કૂકડાએ મને આજે વખતસર ખબર ન આપી હોત તો તારે તો આજે પણ નાસી છૂટવું હતું! લુચ્ચાઈ કરનારા રોજ પકડાતા નથી, પણ જ્યારે તે પકડાય છે, ત્યારે તેના આવા હાલ થાય છે. આમ કહીને તે ખેડુતે તે શિયાળને ડાંગ વડે મારીને ઠાર કર્યો.

મગર અને વાંદરો.

એક તળાવ હતું. તેમાં એક મગર રહેતો હતો. તે તળાવને કાંઠે એક જાંબુનું ઝાડ હતું. તે ઝાડ ઉપર એક વાંદરો રહેતો હતો. મગર અને વાંદરો નજીક નજીક રહેતા હતા, તેથી તે બંને વચ્ચે દોસ્તી થઈ હતી. વાંદરો પેલા મગરને ખાવા માટે ઝાડ ઉપરથી પાકાં મીઠાં જાંબુ તળાવમાં ફેંકતો. એક દિવસ તે મગરે વિચાર્યું કે, આ જાંબુ આટલાં બધાં મીઠાં છે, તો તે ખાઈનેજ જીવનાર વાંદરાનું કાળજું કેટલું બધું સ્વાદિષ્ટ હશે! કોઈ પણ પ્રકારે આ વાંદરાને મારી બોડમાં લઈ જઈ, તેને મારી નાખી, તેનું કાળજું ખાઉં તો ઠીક. આમ વિચાર કરી તે કાંઠે આવી પેલા વાંદરાને કહેવા લાગ્યો, 'વાંદરાભાઈ, તમે મને નિત્ય સારાં સારાં જાંબુ ખાવા નાખો છો, પણ હું જ કમનસીબ

છું કે મારાથી તમારી જરા પણ પરોણાગત થતી નથી. જો આપ કૃપા કરી મારી બોડમાં આવો તો મારા ઉપર આપનો મોટો ઉપકાર થશે.' વાંદરે જવાબ આપ્યો, 'મગરભાઈ, તમારૂં ઘર પાણીમાં છે, તો હું ત્યાં કેવી રીતે આવી શકું?' મગરે જવાબ આપ્યો, 'તેની તમારે ફિકર કરવી નહિ; હું તમને મારી પીઠ ઉપર બેસાડી મારે ઘેર સહીસલામત લઈ જઈશ.' આ શબ્દો સાંભળી વાંદરો ઝાડ ઉપરથી ઉતરી કાંઠા પાસે ઊભો અને જ્યારે મગર કાંઠા પાસે આવ્યો, એટલે તે તેની પીઠ ઉપર ચડી બેઠો. મગરે તેને પોતાની બોડમાં લઈ જઈ કહ્યું કે, આજે તો તારા મીઠા કાળજાનો સ્વાદ ચાખવાની મારી ઇચ્છા થઈ છે અને તેથીજ હું તને અહિં બોલાવી લાવ્યો છું. વાંદરાએ વિચાર્યું કે, આ તો વગર મોતે મુઆ, માટે નાસી છૂટવા કંઈ પેંતરો રચવો પડશે. થોડી વાર વિચાર કરી તે કહેવા લાગ્યો, 'ઓહો! તેમાં તે શું? પણ ભલા મિત્ર, જો મારૂં મીઠું કાળજું ખાવાની તારી ઇચ્છા થઈ હતી, તો તારે મને પહેલેથીજ કહેવું હતું કેની! હું તો મારૂં કાળજું ઝાડ ઉપર મૂકીને અહિં આવ્યો છું; તારા મનમાં કાળજું ખાવું એમજ હોય તો મને પાછો લઈ જા, એટલે હું ઝાડ ઉપરથી તે લઈ આવું.' આ શબ્દો સાંભળી મગર તેને પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડી પાછો કિનારે લઈ ગયો,

એટલે તે વાંદરો કૂદકો મારી ઝાડ ઉપર ચઢી ગયો, અને કહેવા લાગ્યો, 'હે હૈયાફૂટા મગર, કાળજું તે વળી ઝાડ ઉપર છૂટું મૂકાતું હશે ? હવે તું તારા બોડમાં પાછો ચાલ્યો જા; તારી મેમાનગીરીએ પહોંચી અને તારા જેવા મૂર્ણની દોસ્તીથી જીવ જોખમમાં આવી પડે છે, તે પણ જાણ્યું.'

बे बिलाडी अने वांदरो.

કોઈ એક સ્થળેથી એક રોટલો લાવી, બે બિલાડીઓ તેના ભાગ પાડવા બેસે છે.

પહેલી બિલાડી—(બીજીને) અલી, લાવ, આ રોટલાના હું ભાગ પાડી આપું.

બીજી બિલાડી—(પહેલીને) એમ કેમ વારૂ ? શું મને ભાગ પાડતાં નથી આવડતા કે હું તે કામ તને સોંપું ?

પહેલી બિલાડી—(તડુકીને) તેમાં તે આટલું બધું શાની બોલી નાખે છે ? જોયું તારૂં ડહાપણ ! રોટલો લાવવામાં તો જેટલી તને મહેનત પડી હતી, તેટલીજ મને પણ પડી હતી.

બીજી બિલાડી—(ઘુરકીને) રાખ તારી બડાઈ તારી પાસે!
તારા લવલવાટથી હું ડરી જવાની નથી, સમજીને?
જુઓને, શરમાતી પણ નથી, ને મનમાં જેમ આવે
છે તેમ બોલે છે.

બંને બિલાડી ખીજવાઈ જઈ લડવા તૈયાર થાય છે, એટલામાં એક વાંદરો આવે છે.

વાંદરો—(બંને બિલાડીને ગુસ્સે જોઈ, મનમાં) કંઈ લડાઈ સળગી લાગે છે. લાવ જોઉં, શું છે. (બિલાડીઓને) કેમ બેનો, શું છે ?

બંને બિલાડી પોતપોતાની હકીકત તેને કહી સંભળાવે છે.

વાંદરો—(સાંભળી રહ્યા પછી) ઓહો ! એટલું જ કેની! એક રોટલાના ભાગ કરવા તેમાં શી મોટી વાત છે ? જો તમને કંઈ હરકત ન હોય, તો તેના સરખા ભાગ તમને હું કરી આપું.

બંને બિલાડી—(સાથે) ખુશીથી, ખુશીથી.

વાંદરો પહેલાં તે રોટલાના બે કકડા કરે છે; એક નાનો ને બીજો તેનાથી થોડો મોટો. આ બંને કકડાને તાજવાના પલ્લામાં મૂકે છે. મોટો કકડો ભારે લાગવાથી

તેમાંથી એક જબરૂં બચકું ભરી ખાય છે, એટલે તે તરફનું પલ્લું ઊંચે જાય છે. તે વળી પાછો નાના રોટલામાંથી એક જબરૂં બચકું ભરી ખાય છે, એટલે તે તરફનું પલ્લું પાછું ઊંચું જાય છે.

બંને બિલાડી—(વાંદરાની લુચ્ચાઈ સમજી જવાથી) ભાઈ, થયું, હવે રોટલાના કકડા અમને પાછા આપો. અમે અમારી મેળે તેના ભાગ લડયા વિના પાડી લઈશું.

વાંદરો—બેનો, જરા ધીરી થાઓ. અત્યાર સુધી તમને ભાગ પાડી આપવાની કડાકૂટ કરી તેથી મને ભૂખ લાગી ગઈ છે, માટે મારો મહેનતના બદલામાં મારો ભાગ લઈ જે બાકી વધે તે તમને પાછું આપું છું. (આટલું બોલી બાકીના કકડા પણ તે ખાઈ જાય છે, એટલે બંને બિલાડી વીલાં મોં કરી ત્યાંથી ચાલી જાય છે.)

સિંહની માંદગી અને રાંધો શિયાળ.

ઘણાં પશુઓને મારી ખાવાથી સિંહને અપચો થયો, અને તેથી તે માંદો પડયો. શિયાળ સિવાયનાં વગડાનાં બધાં પશુઓ તેની ખબર પૂછવા આવ્યાં હતાં. વરૂએ શિ-

ચાળની ચાડી ખાધી, અને સિંહને કહ્યું, 'મહારાજ, આપની તબીઅત જોવા વનનાં બધાં પશુઓ આવેલાં છે; પણ એકલો શિયાળજ આવ્યો નથી; મહારાજ, તેને આપની શી દરકાર ?' આ પ્રમાણે વાત ચાલતી હતી, એટલામાં શિયાળ આવી પહોંચ્યો. સિંહને ગુસ્સે જોઈને તે તરતજ સમજી ગયો કે, આજે લુચ્ચા વરૂએ આ ભોળા રાજાને ભંભેર્યો લાગે છે.' થોડી વાર વિચાર કરી, બે હાથ જોડી, તે સિંહને કહેવા લાગ્યો, 'મહારાજ, આપને માંદા સાંભળી બધાં પશુઓ આપને જોવાને અહિં દોડી આવ્યાં, પણ મને તો આપને માટે એટલી બધી ફિકર થઈ આવી કે, હું તો આપને માટે દવા લાવવા બારોબાર વૈદને ઘેર દોડી ગયો. વૈદરાજે મને દવા બતાવી છે, અને કહેવરાવ્યું છે કે, જો તે દવાનો ઉપયોગ ઢીલ વિના થશે તો વનના રાજાજી તરતજ સાજા થઈ જશે.' આ શબ્દો સાંભળી સિંહનો ગુસ્સો ઊતરી ગયો, અને તે તરત બોલી ઊઠયો, 'અલ્યા શિયાળ, તે દવા તરતજ લાવ, કારણ કે હવે મારાથી આ દુઃખ જરા પણ ખમાતું નથી.' શિયાળ બોલ્યો, 'મહારાજ, તે દવા અહિં હાજર છે. વૈદરાજે કહેવરાવ્યું છે કે, વરૂના શરીર ઉપરથી ઉતારો લીધેલી ગરમાગરમ ખાલ જો આપના પેટ ઉપર મૂકવામાં આવશે તો, બીજી કોઈ પણ દવા કરવાની જરૂર પડશે નહિ.' આ દવાથી એકજ પળમાં આપને આરામ થઈ જશે,

એટલુંજ નહિ, પણ આપ કોઈ દિવસ ફરી માંદા પડશો નહિ. આ સાંભળી સિંહે બધાં પશુ તરફ નજર ફેરવી, એટલે તેઓએ જોતજોતામાં પેલા ચાડી ખાનાર વરૂને ખાલને માટે ફાડી ખાધો !

શિયાળ અને ખીસકોલી.

કોઈ એક તળાવમાં રહેનારો એક કાચબો કાંઠા ઉપરની સૂકી જમીન ઉપર આવીને બેઠો હતો. એક શિયાળે તેને ત્યાં જોયો, એટલે તે કાચબો બીકથી પોતાના કોટલામાં ભરાઈ બેઠો; પરન્તુ તે શિયાળ તેની પાસેથી ખસ્યો નહિ. આ બધું એક ખીસકોલી જોયા કરતી હતી. તેણે વિચાર્યું કે, જો આ શિયાળ અહિંથી ખસશે નહિ, તો બિચારા કાચબાનો જીવ જશે; માટે તેનો જીવ બચાવવા કંઈક યુક્તિ કરવી જોઈએ. આ પ્રમાણે વિચાર કરી તે બોલી, 'શિયાળભાઈ, આ કાચબાનું કોટલું ઘણું કઠણ છે, માટે એને પાણીમાં પલાળશો તો તે બહુજ પોચું થઈ જશે, અને પછીથી તે ખાવાની તમને મજા પડશે.' શિયાળે જાણ્યું કે, આ ખીસકોલી મને ખરી સલાહ આપે છે, કારણ કે કોટલું પોચું પડશે, એટલે મને ચાવવામાં ઘણીજ

ઓછી મહેનત પડશે. આમ વિચાર કરી તેણે તે કાચબાને ધીમે ધીમે હડસેલીને છાછરા પાણી આગળ લાવી મૂક્યો. કાચબાને તો એટલુંજ જોઈતું હતું. તે ઊંડા પાણીમાં તરતજ સરી ગયો, અને મોતમાંથી બચ્યો. આથી પેલો શિયાળ ઘણું ચીડાયો, અને પોતાને ખીસકોલીએ છેતર્યો, એટલે તે તેને મારી નાખવા તેની પાછળ દોડયો; પરંતુ ખીસકોલી તો ઝાડ ઉપર ચડી ગઈ, એટલે તેનું કંઈ ફાવ્યું નહિ. શિયાળ ઘણોજ ખીજવાઈ ગયો, અને ઝાડ ઉપર ચડી ગએલી ખીસકોલીને કહેવા લાગ્યો, 'અલી, તું નીચે નહિ આવે તો ક્યાં જવાની છે? હું તો અહિં આ બેઠો. અહિંજ સાત દિવસ સુધી રહીશ, અને મારૂં ભાણું પણ અહિંજ મંગાવીશ; નક્કી જાણજે જે હું તને માર્યા વિના અહિંથી ખસવાનો નથી.' ખીસકોલીએ જાણ્યું કે, આ તો ઉલટા મારા ભોગ મળ્યા! ગમે તેમ કરી આ શિયાળને અહિંથી નસાડવો જોઈએ. આમ વિચાર કરી તે ઝાડની ઊંચામાં ઊંચી ડાળ ઉપર ગઈ અને સામેની દિશામાં જોઈ બોલી, 'શિયાળભાઈ, શિયાળભાઈ, સામે કેટલાક શિકારીઓ ડાઘીઆ કુતરાને લઈને તમારે માટે ભાણું લાવતા હું જોઉં છું. ઓહો! તેઓ કેટલા બધા ઉતાવળા આવે છે!' શિયાળ સમજી ગયો કે, જો હવે અહિં જરા વાર થોભીશ, તો તે શિકારી અને ડાઘીઆ કુતરા અહિં આવી પહોંચશે,

અને મને મારી નાખશે. આ પ્રમાણે વિચાર કરી તે ત્યાંથી કંઈ પણ બોલ્યા વિના ચાલ્યો ગયો, એટલે પેલી ખીસકોલી ઝાડ નીચે ઊતરી આનંદથી રમવા લાગી.

પંખીઓની લડાઈ.

એક વેળા ચકલી, સમડી, કાગડો અને પોપટ સાથે રમતાં હતાં. રમતાં રમતાં તેઓ લડી પડયાં. સમડી બોલી, 'અલી ચકલી, તું કેટલી બધી બીકણ છે! તારા જેવાં નરમ પક્ષી તે શા કામનાં?' ચકલીએ જવાબ વાળ્યો, 'સમડીબાઈ, તમે મારા કરતાં જબરાં છો, એટલે તમે મને તુચ્છકારી કાઢો છો, પણ હું તમને ન ઓળખતી હોઉં ત્યારે કેની? કહોને, તમારામાં ને ચોરમાં વળી શો ફેર છે? જેનું તેનું જે તે ઝડપી લઈ જવાનીજ તમારી દાનત છે! અમે તમારા જેવાં ઘાતકી તો નથીને?

હજી આ બોલાચાલી ચાલતી હતી, એટલામાં તો કાગડો અને પોપટ પણ ચડભડી ઊઠયા. કાગડો કહેવા લાગ્યો, 'અલ્યા પોપટ, તને સારૂં બોલતાં ને ગાતાં આવડે છે, તેમાં આટલો બધો શાનો ફૂલાઈ ગયો છે? માણસો તો તને કેદમાં પૂરી રાખે છે! વળી તે તને ખાવાપીવાનું

આપે, ત્યારેજ તારાથી ખવાય કે પીવાય! આવી ગુલામગીરી આપણાથી તો સહન ન થાય! આ શબ્દો સાંભળી પોપટને ઘણો ગુસ્સો ચડી આવ્યો, તેથી તે બોલ્યો, 'કાગડાભાઈ, રાખો, બહુ થયું. તમને હું સારી રીતે ઓળખું છું. તમે તાવડીના તળા જેવા રૂપાળા છો એટલે તમને કોણ પાળે? હું મીઠું મીઠું બોલું છું, તેથી લોકો મને ઘણા ઉમંગથી પાળે છે, ને વખતસર સારૂં સારૂં ખાવાપીવાનું આપે છે. કાગડાભાઈ, તમારો રાગ સાંભળીનેજ લોકોને કંટાળો ઉપજે છે, અને લોકોમાં તમારી આબરૂ કેટલી છે તે પણ ખુલ્લુંજ છે. કોઈને લુચ્ચું કે ખંધું કહેવું હોય તો તેઓ છચોક કહે છે કે, આ તો કાગડા જેવું છે! આવી રીતે લોકોમાં વગોવાવું તેના કરતાં તો મરવું સારૂં!'

કાગડો આ શબ્દો સાંભળી છકજ થઈ ગયો, અને એટલો બધો શરમાઈ ગયો કે તે ત્યાંથી તરતજ ઊડી ગયો. તેને ઊડી જતો જોઈને પોપટ, સમડી, અને ચકલી પણ ત્યાંથી ઊડી ગયાં.

ससलो अने काचबो.

સસલો—(બડાઈ મારતો મારતો કાચબાને) કાચબાભાઈ, કાચબાભાઈ, તમે બહુજ ધીમા દેખાઓ છો! હું જેટલું એક કલાકમાં દોડી શકું તેટલું તો તમારાથી એક મહિનામાં ચલાય પણ નહિ! તમારા જેવા ઠંડાથી શું થઈ શકે?

કાચબો—ભાઈ, આટલી બધી પતરાજી શા સારૂ કરો છો? અહંકાર કોઈનો રહ્યો નથી. શેરને માથે સવાશેર હોય છેજ. તમારે દોડવાનો બહુ ફાંકો હોય, તો આવી જાઓ, આપણે શરત દોડીએ.

સસલો—(ગર્વથી) હા, હા, આવીજા, આવીજા; પણ કોણ જીત્યું ને કોણ હાર્યું તેનો ચુકાદો આપનાર કોણ?

(લોંકડી દાખલ થાય છે).

લોંકડી—(બંનેને) કેમ, શી વાતચીત ચાલી રહી છે? (શરત સંબંધી હકીકત સાંભળી લીધા પછી) ઓહો! એમાં તે શી મોટી વાત છે! શરતનો ચુકાદો હું ઘણી ખુશીથી આપીશ. ચાલો, બંને એક સીધી લીટીમાં ઊભા રહો. સામે ઝાડનું ઠુંઠું દેખાય છે, ત્યાં જે પહેલો પહોંચશે, તે જીત્યો કહેવાશે. તૈયાર; એક, બે, [થોડી વાર થોભી] ત્રણ.

સસલો--(ઝાડનું ઠુંઠું થોડું દૂર રહે છે, એટલે વિચાર કરે છે) હજુ કાચબો દેખાતો નથી; તે ઘણો પાછળ રહી ગયો છે. હું તો ઠુંઠાની નજીક આવી પહોંચ્યો છું. કાચબાને આટલે આવતાં બહુ વાર લાગશે; લાવને, જરા ઊંઘ કાઢી લઉં !

સસલો ઊંઘી જાય છે, અને કાચબો ધીમે ધીમે ક્યાંઈ પણ અટક્યા વિના ઠુંઠા આગળ પહેલો આવી પહોંચે છે.

લોંકડી--(સસલાને ઊંઘમાંથી ઉઠાડીને) સસલાભાઈ, સસલાભાઈ, ઊઠો, ઊઠો.

સસલો—ઊંહ! ઊંહ! હજુ બહુ વાર છે; આટલો વહેલો ઊઠીને હું શું કરૂં ?

કાચબો--(ઠુંઠા આગળથી મોટી બૂમ પાડીને) સસલાભાઈ, ઓ બડાઈખોર સસલાભાઈ, હું નિશાન આગળ ક્યારનોએ આવી પહોંચ્યો છું. તમારી ઊંઘ હજુ ઊડી નથી કે શું ?

કાચબાનો સાદ સાંભળીને સસલો ગભરાતો ગભરાતો એકદમ ઠુંઠા તરફ દોડવા લાગે છે. 'કાચબો જીત્યો' એ પ્રમાણે લોંકડીએ ચુકાદો આપ્યો. જતાં જતાં લોંકડી બોલી, 'સસલાભાઈ, જ્યાંસુધી માથે લીધેલું કામ પૂરૂં થાય નહિ

ત્યાંસુધી જરા પણ આળસ કરવાથી ઘણો ગેરલાભ થાય છે. આ કામ હમણાં કરી નાખીશ, હજી બહુ વખત છે, એમ કહીને નકામો વખત કાઢવાથી મોટા દુઃખમાં આવી પડાય છે, સમજ્યા ?'

જાત્રાએ જઈ આવેલી બિલાડી.

એક બિલાડી હતી. એક ગાગરમાંથી દૂધ પીવા માટે તેણે ઘણી મહેનતે તેમાં પોતાનું માથું ઘાલ્યું; પરંતુ તે ગાગરનું મોં સાંકડું હતું, એટલે તેમાથી તે પોતાનું માથું પાછું કાઢી શકી નહિ. ઘણાં તરફડીઆં માર્યા પછી તે ગાગરને અથડાવી ફોડી નાખી, પણ તેનો કાંઠો તેની ડોકમાં ભરાઈ રહ્યો. તેણે વિચાર કર્યો કે, ઉંદર આ કાંઠો મારી ડોકમાં જોશે, તો તે મારી મશ્કરી કરશે, માટે મારે કંઈક યુક્તિ લડાવવી જોઈએ.

આમ વિચાર કરી એક ખેતરમાં કેટલાક ઉંદર એક દરમાં સાથે રહેતા હતા. ત્યાં જઈ તે બિલાડી કહેવા લાગી, 'ભાઈઓ, હવે હું તમને મારવાની નથી. કેદારનાથની જાત્રાએ જઈ આવી છું, ને પવિત્ર થઈ આવી છું. જો તમને મારા બોલવામાં વિશ્વાસ ન આવતો હોય, તો જુઓ, હું ત્યાંથી મારી

ડોકમાં આ કંકણુ પહેરી લાવી છું. તમારા ઘર આગળ બેસીને મેં તમારી ચોકી કરવાનો ઠરાવ કર્યો છે.' ભોળા ઉંદરોને તેના કહેવા ઉપર વિશ્વાસ આવ્યો, એટલે તેઓએ તેને પોતાના દર આગળ બેસવા દીધી, અને ખેતરના રખવાળ કુતરાને કહ્યું કે, આ બિલાડીબાઈને અહિં બેસવા દેજો, ને મહેરબાની કરી તેને કંઈ હરકત કરશો નહિ.

તે દરમાંના બધા ઉંદરો હારબંધ બહાર જતા અને પાછા હારબંધ દરમાં પેસતા. પેલી બિલાડી દરરોજ છેલ્લામાં છેલ્લા એક ઉંદરને પોતાના પગ તળે દબાવી રાખતી. દરમાં જ્યારે ઘણા ઉંદર ઓછા દેખાવા લાગ્યા ત્યારે 'આમ શાથી થયું' એ પ્રમાણે બધા ઉંદરો વિચાર કરવા લાગ્યા. એક ઘરડા અને અનુભવી ઉંદરને બિલાડી ઉપર શક ગયો, તેથી એક વેળા તે હારમાં છેલ્લામાં છેલ્લો રહયો. દરરોજની પેઠે જેવા તે બિલાડી તેને પગ તળે દબાવવા ગઈ કે પહેલેથીજ સાવચેત રહેલો તે ઘરડો ઉંદર છટકી જઈ દરમાં પેસી ગયો. ત્યાં જઈ બધા ઉંદરો પાસે તે બિલાડીનું પોગળ ખુલ્લું કરી દીધું. બિલાડી પણ ચેતી ગઈ કે, હવે મારી લુચ્ચાઈ પકડાઈ છે, તેથી અહિં વધારે વખત રહેવું સહીસલામત નથી. હવે પેલો ઘરડો અને અનુભવી ઉંદર છાનોમાનો બહાર નીકળી તે ખેતરના રખવાળ કુતરા પાસે ગયો ને કહેવા લાગ્યો, 'રક્ષણ કરો! રક્ષણ કરો! મહારાજ,

પેલી લુચ્ચી બિલાડીએ તો દગો દઈને અમારા દરના ઉંદરોનો ઘાણ કાઢી નાખ્યો છે, માટે હવે આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો.' ભોળા ઉંદરોને ભોળવી પોતાની હદમાં પેસીને તે લુચ્ચી બિલાડીએ આટલું નુકસાન કર્યું એમ તે કુતરે જાણ્યું, ત્યારે તે ઘણો ગુસ્સે થઈ ગયો, અને જેવી તે બિલાડી ખેતરમાંથી નાસી જવા જતી હતી, તેવોજ તે તેની પાછળ પડયો અને તેને પકડી ફાડી ખાધી!

વનનો રાજા પસંદ કરવા મળેલી પશુપક્ષીઓની સભા.

વનનો રાજા સિંહ મરી ગયો, તેથી વનમાં રહેનારાં બધાં પશુપક્ષીઓ એકઠાં મળ્યાં, ને નવો રાજા કોને નીમવો તે બાબત વિચાર કરવા લાગ્યાં.

પ્રથમ બધાં પશુપક્ષીઓ તરફથી શિયાળે ગંભીર અવાજે કહ્યું, 'ભાઈઓ, આપણો ઘણોજ બળવાન રાજા સિંહ મરણ પામ્યો છે, તેથી નવો રાજા નીમવા અહિં આપણે બધાં મળ્યાં છીએ. સિંહના મરણ માટે આપણે બધાં ઘણાંજ દિલગીર છીએ; પરન્તુ રાજા સિવાય રહી શકાય નહિ, માટે કોઈને રાજા નીમવાની ખાસ જરૂર છે. અહિં બેઠેલાં સર્વે પશુપક્ષીઓમાંથી જે રાજા થવાને માટે

ઉમેદવાર હોય તેમણે પોતપોતાની લાયકાત વારાફરતી જણાવવી.'

લોંકડી—મારા જેવું દાવપેચવાળું અને પહોંચેલું પ્રાણી એક પણ નથી. જો હું રાજા થઈશ, તો મારી હોશિયારીથી બધાં પ્રાણીઓને તાબે કરીશ, માટે મને રાજાની પદવી આપશો એવી મારી અરજ છે.

હરણ—લોંકડી કરતાં હું દોડવામાં ચાલાક છું. વળી સ્વભાવે પણ ગરીબ છું, તેથી બધાં પશુઓ મને ચાહે છે. જો હું રાજા થઈશ, તો મારી ભલમનસાઈ અને ચંચળાઈ વડે બધાં પ્રાણીઓને હું વશ રાખીશ.

વાંદરો—હું ધારૂં છું કે, તમે ઘણાખરાએ મનેજ રાજા નીમવાનો ઠરાવ કરી મૂકયો હશે; કારણ કે હું માણસને વધારેમાં વધારે મળતો આવું છું; વળી મોટા મોટા ઠેકડા મારી મોટા જોદ્ધા હનુમાનજી જેવાં કામો કરી શકું છું. આ સઘળું ધ્યાનમાં લઈ આપ બધાં મને રાજા નીમશો એવી મારી ઉમેદ છે.

ગધેડો—લોંકડી કે હરણ બેમાંથી એક પણ રાજા થવાને લાયક નથી. લોંકડી ઘણી લુચ્ચી અને હરણ ઘણું બીકણ છે. વાંદરા અટકચાળા હોય છે, ને રાજા અટકચાળા હોય નહિ, માટે તેને પણ રાજા નીમી

શકાય નહિ. જો ખરૂં માનો તો જેમ રાજા રાજનો ભાર ઉપાડે છે, તેમ હું પણ ભાર ઉપાડું છું, ને વળી બધા બી જાય એવું હું ભૂકું છું, માટે આપ બધાં મને રાજા નીમશો એવી હું આશા રાખું છું.

પોપટ—જુઓ, હું માણસના જેવું બોલું છું, એટલુંજ નહિ પણ ઘણું મીઠું બોલું છું, તેથી મારી મીઠી વાણીથી હું બધાને વશ કરીશ; તેથી આપ બધાં મને રાજા નીમો તો સારૂં, પછી આપની જેવી મરજી.

કીડી—રાજા થવા માટે માગણી કરનારાં ઉપલાં બધાં પશુપક્ષીઓ મૂર્ખ છે. અમે અમારી નાતમાં ભેગાં થઈ ઝીણી બુદ્ધિથી વિચાર કર્યો છે અને બીજાં પશુપક્ષીઓને પણ વાતો કરતાં સાંભળ્યાં છે કે સિંહના મરણ પછી હાથી સિવાય આપણો રાજા થવા બીજું કોઈ લાયક નથી. છેવટે, શિયાળે બધાં તરફથી નીચેનો ઠરાવ વાંચી સંભળાવ્યો.

ઠરાવ.

"રાજા ઘણો બળવાન, ડાહ્યો, અને ગંભીર હોવો જોઈએ. રાજા થવું એ કંઈ જેવું તેવું કામ નથી. આપણા બધા કરતાં મોટાઈમાં અને ડહાપણમાં હાથી ચડે છે, માટે વનના રાજા તરીકે હાથીને નીમવામાં આવે છે."

બિલાડીની ડોકે ઘંટડી કોણ બાંધશે ?

ઉંદરનું બચ્ચું—(એક મોટા ઉંદરને) આજે એટલી બધી ભૂખ લાગી છે કે કહેવાની વાતજ નહિ; પણ આજ રાતે બહાર નીકળી શકાય એમ નથી, કારણ કે ઘરધણીએ એક નવી બિલાડી પાળી છે.

મોટો ઉંદર—ખરૂં; વળી તેના પગ નીચે મખમલ જેવી સુંવાળી ગાદીઓ છે, તેથી તે આપણા તરફ આવે તોપણ આપણને બીલકુલ ખબર પડે નહિ. (પોતાના હૈયા ઉપર હાથ મૂકીને) જુઓને, મારૂં હૈયું તો તેના વિચારથીજ અત્યારથી ધબક ધબક થાય છે !

એક ઘરડો ઉંદર—અરે ! તમેં બધા બહુજ બીકણ લાગો છો. તમારી અક્કલનો તો જરા ઉપયોગ કરો. બાંધોને તેની ડોકે એક ઘંટડી કે જ્યારે તે આપણા તરફ આવે, ત્યારે તે ઘંટડીનો રણકો આપણે બધા સાંભળી શકીએ, અને સુખેથી નાસી જઈએ !

બીજા ઉંદરો –(હર્ષથી તાળીઓ પાડીને અને ચીંચીંના મોટે અવાજે)ખરૂં, ખરૂં, તેમજ, તેમજ; શાબાશ ! શાબાશ ! ફક્ત એક ઘંટડીનીજ જરૂર છે.

ઘરડો ઉંદર—(ફુલાઈ જઈને) ભાઈઓ, તમે મારા કહે-

વાની ખૂબી સમજો છો તેથી મને ઘણોજ આનંદ થાય છે. હું હમણાંજ એક ઘંટડી લાવું છું. (તે ઘરડો ઉંદર બધાથી છૂટો પડી જાય છે, અને થોડીવાર પછી એક ઘંટડી વગાડતો વગાડતો પાછો આવે છે).

ઘરડો ઉંદર—જુઓ, ભાઈઓ, આ ઘંટડીનો રણકો કેવો સરસ છે! ઘરના ગમે તે ભાગમાં તેનો અવાજ સંભળાય છે.

બધા ઉંદરો--(તાળીઓ પાડીને) હો! હો! હો! ઘંટડી તો ઘણી મજાની છે. વાહ! વળી તેનો રણકો કેવો તીણો છે! જો આ ઘંટડી ગમે તે બિલાડીની ડોકે બાંધવામાં આવે તો તેનો મગદૂર નથી કે તે એકપણ ઉંદરને પકડી શકે!

ઘરડો ઉંદર--એમજ, એમજ; પણ હવે આ ઘંટડી બિલાડીની ડોકે બાંધવા માટે કોણ જાય છે?

(બધા ઉંદરો આશ્ચર્ય પામી એક બીજા તરફ મૂઢની પેઠે જુએ છે).

નાનો ઉંદર—(ધ્રૂજતો ધ્રૂજતો) ભાઈસાહેબ, મારા હાથ એટલા બધા નાના છે કે મારાથી આ કામ જોઈએ તેવું થઈ શકશે નહિ.

(બીજા ઉંદરો પણ જુદાં જુદાં બાનાં કાઢે છે).

ઘરડો ઉંદર—આ કામ કરવા કોઈ ખુશ હોય એમ જણાતું નથી; ત્યારે હવે હું મારી આંખો બંધ કરી ત્રણ ફેરા ફરૂં છું, અને ત્રીજે ફેરે મારા હાથમાં જે ઝલાઈ જશે તેને આ ઘંટડી બાંધવા જવું પડશે.

બધા ઉંદરો—હા, હા, ખરૂં, ખરૂં, એમજ કરો; એમજ કરો.

ઘરડો ઉંદર આંખો બંધ કરી આંટા ફરવા લાગે છે, એટલે બધા ઉંદરો છાનામાના પોતપોતાના દરમાં ભરાઈ જાય છે.

ઘરડો ઉંદર—(આંખો ઉઘાડીને) શું! આ શું! ખરે! બધાજ ઉંદરો બીકણ લાગે છે! કંઈ ફિકર નહિ,

હું જાતેજ આ ઘંટડી બિલાડીની ડોકે બાંધવા જઈશ; પણ અરે! સામે પેલું કોણ આવે છે? બિલાડીને જોઈને તે પણ ઘંટડી પડતી મૂકી નાસી જાય છે!

બડાઈખોર ઘરડા ઉંદરને નાસતો જોઈને દરમાંથી ડોકીઆં કાઢી રહેલા બધા ઉંદરો ખડખડાટ હસી પડયા!!!

ઉંદરનું બચ્ચું અને તેની મા.

એક ઉંદરનુ બચ્ચું હતું. એક ઉંદરીઉં જોઈને તેણે એક દિવસ પોતાની માને કહ્યું, ‘ મા, મા, પેલું જાળી જાળીવાળું ઘર કેવું સરસ દેખાય છે ! વાહ ! તેમાં વળી તાજા રોટલાનો એક કકડો પણ મૂકેલો છે ! મા, તેમાં જઈને હું તે ખાઉં ? ’ માએ કહ્યું, ‘ બેટા, એ ઘર નથી, પણ ઉંદરીઉં છે. તે આપણને પકડી લેવા માટે મૂક્યું છે. એક વેળા તારા બાપા તાજો રોટલો ખાવા તેમાં ગયા હતા; પણ તે ત્યાં ગયા તે ગયાજ; હજુએ તે પાછા આ-વ્યા નથી ! ’ આટલું સમજાવી તે તે નાદાન બચ્ચાને એ-કદમ પોતાના દરમાં લઈ ગઈ; પણ જરા વાર પછી તે કંઈ કામસર બહાર ગઈ, એટલે પેલું બચ્ચું એકલું પડ્યું. તેને પેલો રોટલાનો કકડો ખાવાનું ફરી મન થઈ આવ્યું, તેથી તે છાનુંમાનું દરમાંથી બહાર નીકળ્યું, અને પેલા ઉંદ-રીઆમાં પેઠું. ઉંદરીઆમાં પેઠું કે તરતજ તે ઉંદરીઆનું બારણું બંધ થઈ ગયું, અને તે ત્યાંનું ત્યાંજ પૂરાઈ રહ્યું. બીજે દિવસે સવારે ઘરધણીએ તે બચ્ચાને બહાર કાઢી મારી નાખ્યું. !

ભોળો ભાભો અને ઉંટ.

એક ભાભો ખેતરમાંથી પક્ષી ઉડાડી મૂકવા માટે 'હો' 'હો' 'એહે' 'એહે' એવી બૂમો પાડતો, અને થાળી વગાડતો. એક દિવસ એક ઉંટ તે ખેતરમાં દાણા ખાવા પેઠો. તેને પણ બીવરાવી નસાડી મૂકવા માટે તે ભાભો જોરથી થાળી વગાડવા લાગ્યો. થાળીનો અવાજ સાંભળી તે ઉંટ બોલ્યો, ' ભોળા ભાભા, થાળી વગાડીને તમારા હાથ દુખી જશે, તોપણ તેના અવાજથી હું કંઈ બી જવાનો નથી ! તમે એમ ધારતા હશો કે, આ અવાજથી હું ભડકીને નાસી જઈશ, પણ મારી પીઠ ઉપર તો નગારાં ગગડે છે, તોએ હું ડરતો નથી, તો પછી તમારી આ થાળીનો શો હિસાબ ? '

આરબ અને તેનો ઘોડો.

એક આરબ હતો. તેની પાસે એક ઘણો નિમકહલાલ ઘોડો હતો. તે આરબ તેની ઘણીજ સંભાળ રાખતો, અને તેને પોતાના છોકરા કરતાં પણ વધારે ચાહતો. ઘોડો પણ તે આરબ જેટલું કહેતો તેટલુંજ કરતો. એક દિવસ કેટલાક લૂંટારા તે આરબના હાથપગ બાંધી તેને અને તેના

ઘોડાને એક જંગલમાં લઈ ગયા. રાત પડી એટલે તે ઘોડાને એક ઝાડ સાથે બાંધી તે બધા સૂઈ ગયા. બધા લૂંટારા ઘોરવા લાગ્યા, ત્યારે તે ઘોડાએ પોતાને બાંધેલું દોરડું તોડી નાખ્યું, અને પોતાના ધણી પાસે ગુપચુપ આવી તેને પોતાનું મોં ધીમેથી અડકાડી ઉઠાડયો. તે બિચારા આરબના હાથપગ બાંધેલા હતા, એટલે તેનાથી ઘોડા ઉપર બેસી શકાય એમ નહતું. પોતાના ધણીની આવી દશા જોઈ તે નિમકહલાલ અને સમજુ ઘોડાને ઘણું લાગી આવ્યું; તોપણ જરાએ ગભરાયા વિના તેણે પોતાના ધણીને દુઃખમાંથી છોડાવવા એક યુક્તિ શોધી કાઢી. તેણે પોતાના ધણીનો કમરપટ્ટો દાંતમાં લીધો અને આ રીતે ઉપાડી લઈને તેનો એક પણ વાળ વાંકો થવા દીધા વિના તેને પાછો ઘેર પહોંચાડી દીધો !

ચકલી અને તેનો માળો.

કોઈ એક બાગમાં કેટલાંક છોકરાં રમતાં હતાં. મેંદીની વાડમાં એક ચકલીએ પોતાનો માળો બાંધ્યો હતો. એક છોકરાએ રમતમાં ને રમતમાં તે માળો વાડમાંથી કાઢી લઈ આઘે નાખી દીધો; જ્યારે ચકલી દાણા લઈને પાછી આવી, ત્યારે તેણે પોતાનું ઘર કોઈએ ફેંકી

દીધેલું દીઠું. પોતાને નુકસાન કરનાર કોણ હશે, તે બાબતની તે તપાસ કરવા લાગી; એટલામાં તે વાડ આગળથી એક ગાય જતી હતી, તેને તે ચકલીએ પૂછ્યું, 'ગાય માતા, ગાય માતા, મારો માળો તમેં ફેંકી દીધો છે ?'

ગાય—બાઈ, એમ તે કોઈ દિવસ પણ બને ? મેં તો તને માળો બાંધવા માટે, મારે ખાવાના ઘાસમાંથી સારાં સારાં તણખલાં કાઢી આપ્યાં છે, તો હું તે તારો માળો ફેંકી દઉં ?

ચકલીને લાગ્યું કે, ગાય જેવું ગરીબ અને બીજાનું ભલું કરનાર પ્રાણી આવું ખોટું કામ કરેજ નહિ.

ચકલી-(એક ઘેટાને જોઈને) મારો માળો તમેં ફેંકી દીધો છે ?

ઘેટું—ચકલીબાઈ, સાચું કહું છું કે, કોઈનું બાંધેલું ઘર તોડી નાખવું કે બાળી નાખવું તેના જેવું હલકું બીજું કંઈ નથી. મેં તો તમને માળો બાંધવા માટે મારૂં ઊન આપ્યું છે, તો મારા શા ભોગ લાગ્યા હોય જે હું તમારૂં ઘર ફેંકી દઉં !

તે ચકલીને ખાતરી થઈ કે ઘેટા જેવું ગરીબડું અને ઉપયોગી જાનવર કોઈને નુકસાન કરતું નથી; તે મારો માળો ફેંકી દે એ બનેજ નહિ. જે છોકરે રમતમાં ને રમતમાં તે માળો ફેંકી દીધો હતો, તે આ બધું સાંભ-

ળતો હતો. તે પોતાના મનમાં કહેવા લાગ્યો કે, મેં આ શું કર્યું ? શું ! હું ગાય અને ઘેટાં કરતાં પણ ખરાબ છું ? આમ બોલી તેણે તરતજ તે માળો વાડમાં પાછો મૂકી દીધો.

ચકલી–(તે છોકરાને માળો પાછો મૂકતો જોઈને) ભાઈ, તમે રમતમાં ને રમતમાં મારો માળો ફેંકી દીધો, પણ તે બાંધતાં મને કેટલી બધી મહેનત પડી છે, તે તમે જાણતા હોત તો મને ખાતરી છે કે, તમે આવું કામ કરત નહિ.

છોકરો–ચકલીબાઈ, મેં વગર સમજ્યે રમતમાં તમારો માળો વાડમાંથી ઉપાડી ફેંકી દીધો માટે હું તમારી માફી માગું છું.

ચકલી–ભાઈ, તમે હવે પછી એવી ભૂલ કરશો નહિ, અને બીજાને નુકસાન થાય, એવી રીતે રમશો નહિ, એવી હું આશા રાખું છું.

कुतरो अने गाडुं हांकनारो.

એક કુતરો હતો. એક દિવસ તે એક ગાડા તળે ચાલ્યો આવતો હતો. ગાડું ધીમું ચાલે તો પોતે ધીમો ચાલે; જો તે ઉતાવળું ચાલે કે અટકે તો તે પણ ઉતાવળો ચાલે કે અટકે. તે પોતાના મનમાં એમજ સમજતો

હતો કે, આ ગાડાને હુંજ ખેંચી જાઉં છું. બિચારો કુતરો ગાડાના પૈડા નીચે આવી જશે, તો કચરાઈ જશે એમ ધારી તે ગાડું હાંકનારે તેને ગાડા તળેથી હાંકી મૂક્યો.

કુતરો—ભાઈ, તું મને હાંકી મૂકે છે, પણ પછી તારૂં ગાડું કોણ ખેંચી જશે?

ગાડું હાંકનારો—શું! તું ગાડું ખેંચે છે કે? મારૂં ગાડું તો મારા બળદ ખેંચી જાય છે; તેમાં તારે શું? નીકળી જા બહાર, નહિતર ક્યાંક ચગદાઈ મરીશ. કામ બીજા કરે, છતાં બધું કામ હું પોતે કરૂં છું, અને મારા વિના તે કામ અટકી પડશે એમ માની લેવું એ પણ એક નવાઈજ તો!

વાંદરો અને નાનું બાળક.

કોઈ એક શેઠે એક વાંદરો પાળ્યો હતો. તે શેઠને બેએક વરસનો એક છોકરો હતો. તે છોકરો વાંદરા સાથે ઘણો હળી મળી ગયો હતો, અને તે વાંદરો પણ તેને બહુ ચાહતો હતો. હવે એક દિવસ એવું બન્યું કે તે શેઠના ઘરને ઉપલે માળે આગ લાગી. શેઠ અને શેઠાણી ગભરાટમાં ને ગભરાટમાં છોકરાને લીધા વિના નીચે ઊત-

રી પડયાં. તેઓને થોડી વાર પછી યાદ આવ્યું કે, પોતાનો છોકરો ઉપર રહી ગયો છે. ઉપર જવાનો દાદર અને માળની બારી પણ હવે તો સળગવા લાગ્યાં હતાં, એટલે ઉપર જઈ તે છોકરાને નીચે લાવવાની કોઈની હીંમત ચાલી નહિ. માળ ઉપર છોકરો આગના ભડકા જોઈ ચીસે ચીસે પાડવા લાગ્યો, અને તેની મદદે જો કોઈ તરતજ આવી પહોંચ્યું ન હોત તો થોડીજ વારમાં તે બિચારો બળી ખાખ થઈ જાત! પેલા પાળેલા વાંદરાએ તે છોકરાની ચીસો સાંભળી, એટલે તે તરતજ બળતી બારી આગળની છાજલી ઉપર કૂદકો મારીને પડયો, અને ત્યાંથી એક જબરી ફલાંગ મારી બળતી બારીમાં થઈ ઓરડામાં પડયો. પોતાના નાના મિત્રને બાથમાં બીડી, પાછી એક જબરી ફલાંગ મારી નીચે પડયો, અને પોતાનો જીવ જોખમમાં નાખીને પણ પોતાના દોસ્તનો જીવ બચાવી લીધો!

हाथी अने दरजी.

એક હાથી હતો. તે દરરોજ એક દરજીની દુકાન પાસે થઈને નદીએ નહાવા જતો, ત્યારે તે દરજી તેને હંમેશાં કંઈક કંઈક ખાવાનું આપતો. તે હાથી પણ તે દરજી સાથે એટલો બધો હળી ગયો હતો કે, દુકાન આગળ આવી

કંઈક ખાવાનું લેવા તે પોતાની સૂંઢ લંબાવવાનું ચૂકતોજ નહિ. એક દિવસ પેલા દરજીએ તેની મશ્કરી કરવા વિચાર કર્યો. જ્યારે તે હાથીએ દુકાનમાં એક વેળા સૂંઢ લંબાવી ત્યારે તે દરજીએ તેને ખાવાનું આપવાને બદલે તેની સૂંઢમાં એકદમ એક સોય ભોંકી દીધી. તે હાથીએ પોતાની સૂંઢ એકદમ પાછી ખેંચી લીધી. તે દરજીને બદલે ત્યાં બીજો કોઈ હોત તો તે હાથીએ તેને કયારનોએ પૂરોજ કર્યો હોત, પરન્તુ તે ડાહ્યા હાથીએ પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર દરજીને તે વેળા કંઈ પણ ઈજા કરી નહિ. તે ત્યાંથી ચુપચુપ નદી તરફ ચાલ્યો ગયો, અને પોતાની સૂંઢમાં કાદવ અને પાણી ભરી, તે ટીખળી દરજીની દુકાન પાસે આવ્યો. તેણે મનમાં વિચાર્યું કે, આ દરજીભાઈને પણ કંઈક ચમત્કાર દેખાડવો તો જોઈએ, તેથી તેણે સૂંઢમાં ભરેલાં કાદવ અને પાણી તેની દુકાનમાં જોત જોતામાં ખાલી કર્યાં! તે દરજી તો જીવ લઈને નાઠો, પરન્તુ તેની દુકાનમાંહેનાં બધાં કપડાં કાદવ કાદવ થઈ ગયાં! તે દિવસ પછી તે દરજી કોઈની પણ મશ્કરી કરવાનું ભૂલી ગયો!

હાથી અને બાળક.

એક હાથી એક ફળ વેચનારી બાઈની દુકાન આગળ-થી દરરોજ જતો હતો. તે બાઈ હંમેશાં તે હાથીને એક એક ફળ ખાવા આપતી. તે બાઈને એક બાળક હતું. તે પણ તેની મા પાસે દુકાન ઉપર બેસતું. એક દિવસ એવું બન્યું કે તે બાળક રસ્તા ઉપર રમતું હતું, એટલામાં પેલો હાથી ગાંડો થઈને રસ્તામાં જે કંઈ નજરે પડતું તેનો નાશ કરતો કરતો તે ફળ વેચનારીની દુકાન આગળ આવી પહોંચ્યો. લોકો હાથીની બીકથી નાસભાગ કરી રહ્યા હતા. રસ્તામાં રમતા પોતાના બાળકને ગભરાટ અને બીકને લીધે રસ્તા ઉપર પડતું મૂકી, તે ફળ વેચનારી પણ એકદમ પોતાની દુકાનમાં ભરાઈ બેઠી. હાથીએ તે બાળકને જોયું કે તરતજ તેણે તેને પોતાની સૂંઢમાં ધીમેથી ઊંચકી લીધું, અને તે ફળ વેચનારીના ઓટલા ઉપર સંભાળથી પાછું મૂકી દીધું ! લોકો ધારતા હતા કે, ગાંડો હાથી તે બાળકને જોત જોતામાં કચરી નાખશે, પણ તે ડાહ્યા અને સમજુ હાથીએ તેમ કર્યું નહિ; તે પોતાના ઉપર કરેલા ઉપકાર કંઈ ભૂલી ગયો નહતો. ઊલટો તે તે દુકાન આગળ આવ્યો એટલે તદ્દન શાંત થઈ ગયો, અને કંઈ પણ તોફાન કર્યા વિના ત્યાંથી હાથીખાનામાં પાછો ફર્યો !

બ્રાહ્મણ અને તેની બે બિલાડી.

એક બ્રાહ્મણે બે બિલાડીઓ પાળી હતી; તેમાં એક મોટી અને એક નાની હતી. આ બિલાડીઓને આવવા જવા હરકત ન પડે માટે તે બ્રાહ્મણે બારણામાં બે બાકાં પાડેલાં હતાં; તેમાં એક મોટું અને બીજું નાનું હતું. એક વેળા તે બ્રાહ્મણને તેનો એક મિત્ર મળવા આવ્યો. એક બારણામાં નાનાંમોટાં બે બાકાં જોઈને તેને નવાઈ લાગી, એટલે તેણે તે બ્રાહ્મણને પૂછયું 'ભાઈ, આ બે બાકાં શા માટે રાખ્યાં છે?' બ્રાહ્મણે કહ્યું, 'મેં બે બિલાડી પાળી છે, તેમને આવવા જવા સારૂ આ બે બાકાં છે.' પેલા મિત્રે કહ્યું, 'તે તો ઠીક, પરન્તુ એક મોટું ને એક નાનું એમ રાખવાનું શું કારણ? એકથી ન ચાલે?' તે બ્રાહ્મણે જવાબ આપ્યો, 'એકથી કેમ ચાલે? એક બિલાડી મોટી છે અને બીજી નાની છે; નાની બિલાડી માટે નાનું અને મોટીને માટે મોટું એમ બે બાકાંની જરૂર છે!' પેલા મિત્રે કહ્યું, 'ભાઈ, મોટી બિલાડી નાના બાકામાંથી આવજા ન કરી શકે એ ખરૂં, પણ નાની બિલાડી મોટા બાકામાંથી આવજા ન કરી શકે?' તે બ્રાહ્મણ પોતાની ભૂલ તરતજ સમજી ગયો, અને પોતાના મિત્રને કહેવા લાગ્યો, 'અરે! હાં! એ વાત તો બાકાં રાખતી વખતે મારા ધ્યાનમાંજ ન રહી!'

પેલા મિત્રે કહ્યું, 'જુઓ, ભાઈ, કંઈ પણ કામ વિચાર કર્યા વિના થાય છે, તો લોકો આપણને મૂર્ખ ગણે છે, અને આપણી હાંસી કરે છે, માટે જે કંઈ કરવું તે બાબતનો પહેલેથીજ ઘણો વિચાર કર્યા પછીજ કરવું.'

जंगली घोडो, हरण अने माणस.

જંગલી ઘોડો—(મનમાં) આ હરણને પકડી પાડવા ઘણું ઘણું મથ્યો, પણ તે મારા હાથમાં આવતું નથી. શું! તે મારા કરતાં દોડવામાં આગળ જાય! તેને ગમે તેમ કરી પકડાવી મારી નખાવીશ, ત્યારેજ મારા મનને નિરાંત થશે.

(એક માણસને જોઈને)

ભાઈ, મારે તમારી મદદની જરૂર છે. આ હરણને પકડી મારી નાખશો, તો મોટી મહેરબાની થશે. તે મારા કરતાં દોડવામાં હોશિયાર છે એ મારાથી દેખી શકાતું નથી.

માણસ—(મનમાં) હરણ દોડવામાં વધારે ચપળ છે તે દેખીને આ જંગલી અને મૂર્ખ ઘોડો બળી મરે છે. તેની અદેખાઈનું ફળ તેને મળવું જોઇએ. (ઘોડો સાંભળે તેમ) તું મને તારી પીઠ ઉપર

બેસવા દે અને તારા મોંમાં ચોકડું ઘાલવા દે તો પછી તને મદદ કરવાનો હું વિચાર કરૂં.

જંગલી ઘોડો—(પોતાને મદદ મળશેજ એવી આશામાં) ભલે, તમને ફાવે તેમ કરો.

(તે માણસ તે ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈ, તેને પોતાના ઘર તરફ હાંકી જાય છે એટલે)

ઘોડો—ભાઈ, હરણ તો આ તરફ ગયું છે, અને તમે મને આ તરફ ક્યાં લઈ ચાલ્યા ?

માણસ—નાદાન અને અદેખા ઘોડા, આવા ગરીબ હરણને વગર વાંકે તે મરાતું હશે ? તું હવે હંમેશાંને માટે મારા કબજામાં આવી ગયો છે; જે કોઈ બીજાનું સારૂં જોઈ બળી મરે છે તેના આવાજ હાલ થાય છે, સમજ્યો ? '

બ્રાહ્મણ અને વાઘ.

કોઈ એક જંગલમાં એક જબરો વાઘ રહેતો હતો. તે પાસેના ગામોમાંથી ઘણાં ઢોરોને પકડી મારી નાખતો; તેથી ગામલોકોએ એકઠા મળી, તેને પકડીને પાંજરામાં પૂર્યો. પાંજરામાં તેને કોઈ કંઈ પણ ખાવાનું આપે નહિ, એટલે તે ભૂખે મરવા લાગ્યો. પાંજરામાંથી નીકળવાને તે ઘણાંએ ફાંફાં મારે, પણ તે પાંજરાનું બારણું તેનાથી ઉ-

ઘડે એમ નહતું. એક દિવસ કોઈ બ્રાહ્મણ ત્યાં થઈને જતો હતો. તેને જોઈ તે વાઘે કહ્યું, ‘ ભલા માણસ, આ પાંજરૂં ઉઘાડીશ તો હું તારો ગુણ નહિ ભૂલું’ પેલા બ્રાહ્મણે કહ્યું, ‘ તું બહુ ભૂખ્યો અને ઘાતકી છે, તો તું મને નક્કી ફાડી ખાઈ જાય, માટે હું તને બહાર કાઢીશ નહિ.’ વાઘે તે બ્રાહ્મણને વચન આપીને કહ્યું કે, હું તને કંઈ પણ ઇજા નહિ કરૂં. અન્તે તે બ્રાહ્મણના મનમાં દયા આવી, એટલે તેણે તે પાંજરાનું બારણું ઉઘાડયું. વાઘ બહાર નીકળી તે બ્રાહ્મણને કહેવા લાગ્યો કે, મને તો બહુજ ભૂખ લાગી છે, અને અહિં બીજું કોઈ નથી, માટે હું તો તનેજ ખાઈશ. બ્રાહ્મણે કહ્યું કે, તેં મને અભયવચન આપ્યું છે, અને વળી મેં તને દુઃખમાંથી છૂટો કીધો છે, તે બધું ભૂલી જઈ, શું તું મનેજ ખાવા તૈયાર થયો છે ? તારે જો મને ખાવોજ હોય તો પ્રથમ કોઈની પાસે ન્યાય કરાવીએ. વાઘે કહ્યું, ‘બહુ સારૂં, ચાલો; તેમ કરીએ.’ પછી તેઓ એક આંબા પાસે ન્યાય કરાવવા ગયા. આંબે સઘળી હકીકત સાંભળી લઈ કહ્યું, ‘હે બ્રાહ્મણ, આ વાઘ તને ખાય તેમાં મારાથી ના કહેવાય નહિ; કારણ કે આ દુનીઆમાં તો ઘણે ભાગે ગુણ ઉપર અવગુણજ થાય છે; હું કેટલો બધો કામનો છું, છતાં લોકો મને કાપીને બાળી મૂકે છે !’ આવો ન્યાય સાંભળી પેલો વાઘ ઘણો ખુશ

થયો, અને પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર બ્રાહ્મણનેજ ખાવા તૈયાર થયો. બ્રાહ્મણે વાઘને કાલાવાલા કરી કહ્યું, 'ભાઈ, મારી વિનતિ સાંભળ, અને હજુ એક વધારે જણ પાસે ન્યાય કરાવ્યા પછી તું મને સુખેથી ખાજે;' વાઘે તેનું કહેવું કબૂલ રાખ્યું અને પછી તે બંને એક શિયાળ પાસે ગયા. બધી વાત સાંભળ્યા પછી શિયાળે વિચાર્યું કે, જ્યારે આ બ્રાહ્મણે આ વાઘનું ભલું કર્યું, ત્યારે તે તેનેજ ખાવા તૈયાર થયો છે, માટે આ બિચારા ભલા બ્રાહ્મણનો જીવ બચે તેવી કોઈ યુક્તિ શોધી કાઢું તો ઠીક. આમ વિચાર કરી તે શિયાળ બોલ્યો, 'મારાથી એમ તો ન્યાય નહિ અપાય. વાઘ ક્યાં હતો, તેને કેવી રીતે બહાર કાઢ્યો, એ સઘળું મારે નજરોનજર જોવું જોઈએ.' પછી તે બધા પેલા પાંજરા આગળ આવી પહોંચ્યા. વાઘે કહ્યું, 'શિયાળભાઈ, આ પાંજરામાં હું પૂરાએલો હતો.' શિયાળે કહ્યું કે, બારણું કેવી રીતે વાસ્યું હતું, અને પછી તેને કેવી રીતે ઉઘાડ્યું એ સઘળું મારે જોવું જોઈએ. વાઘ પાંજરામાં પેઠો, એટલે શિયાળે બ્રાહ્મણને કહ્યું કે, આ બારણું પહેલાં જેમ વાસ્યું હતું તેમ બરાબર વાસી બતાવો. બ્રાહ્મણે પાંજરાનું બારણું બરાબર વાસી દીધું, એટલે શિયાળે વાઘને કહ્યું, 'અરે પાપી વાઘ, હવે તારે અહિંજ પૂરાઇ રહેવાનું છે. તારા જેવા નીચ અને ઉપકાર ઉપર અપકાર કરનારને અહિંજ પૂરી રાખવો ઘટે છે.' પછી શિયાળે તે બ્રાહ્મણને કહ્યું, 'ભાઈ, હવે તમે તમારે રસ્તે જાઓ; તમારો ન્યાય મેં બરાબર ચૂકવી આપ્યો છે.'

હાથી અને છ આંધળા.

એક શહેરમાં છ આંધળા રહેતા હતા. હાથી કેવો હશે તે જાણવાની તે બધાને એક વેળા ઇચ્છા થઈ, તેથી તે બધા સાથે મળી એક મહાવત પાસે ગયા, અને તેને નરમ સ્વભાવનો એક પાળેલો હાથી બતાવવા કહ્યું. મહાવત એક એક જણને દોરી ગરીબ સ્વભાવના પાળેલા એક હાથી પાસે લઈ ગયો. પહેલો આંધળો હાથીના પાસા ઉપર હાથ ફેરવી બોલ્યો, 'ઓહો ! આ હાથી તો દીવાલ જેવો લાગે છે. !' બીજા આંધળાના હાથમાં હાથીના અણીવાળા દંતુશળ આવ્યા, એટલે તે બોલી ઊઠયો, 'અરે ! આ હાથી તો કંઈક ભાલા જેવો જણાય છે. !' ત્રીજો આંધળો સૂંઢ ઉપર હાથ ફેરવી બોલ્યો; 'અરે! આ તો મોટા સાપ જેવો લાગે છે ! ' ચોથો તેના પગની આસપાસ પોતાનો હાથ ફેરવી બોલી ઊઠયો, 'અરે ! આ ઝાડના થડ જેવોજ છે એમાં કંઈ શક નથી ! ' પાંચમો આંધળો તેના કાનને અડકીને તરતજ કહેવા લાગ્યો, 'અરે ! આ તો પંખા જેવો છે એ ખુલ્લું જણાઈ આવે છે ! ' છેવટે છઠ્ઠો આંધળો આવ્યો. તેના હાથમાં હાથીની પૂંછડી આવી, એટલે તે એકદમ બોલી ઊઠયો, 'અરે ! ખરેખર ! આ હાથી તો દોરડાં જેવોજ લાગે છે ! ' આ પ્રમાણે છએ આંધળાએ તે હાથી-

ના જુદા જુદા ભાગ તપાસ્યા, એટલે દરેકે હાથીના આકાર વિષે જાુદો જાુદો વિચાર બાંધ્યો. એક કહે કે, આવો છે ને બીજો કહે કે, આવો છે. આમ બોલતાં બોલતાં તે બધા માંહોમાંહે લડી પડયા. છેવટે તેઓ એટલા બધા તપી ગયા કે, તેઓ મારામારી ઉપર આવી ગયા. આ બધું પેલો મહાવત જોઈ રહ્યો હતો, તે તેમને લડતા જોઈને વચમાં પડી કહેવા લાગ્યો, ' ભાઈઓ, તમે નકામા લડશો નહિ, તમે બધા ખરા છો અને ખોટા પણ છો ! ' બધા એક સાથે બોલી ઊઠયા, ' એમ કેમ ? એમ કેમ ? ' મહાવતે તેઓને સમજાવી કહ્યું કે, તમને દરેકને અનુભવ થયો તે પ્રમાણે તમે હાથીને વર્ણવ્યો; પણ આખો હાથી કેવો છે, તેની કોઈએ બરાબર તપાસ કરી નથી. તમે બધાએ ચોતરફ ફરી તેને બરાબર તપાસ્યો હોત તો તમારે લડી મરવાનો વખત આવત નહિ. આમ કહી, તેણે તે છએ જણાને ફરીથી તે હાથીની આસપાસ ફેરવી, હાથીનો ખરો આકાર કેવો હોય છે, તે બરાબર સમજાવ્યું. આથી શરમાઈ જઈને તે છએ આંધળા અંદર અંદર કહેવા લાગ્યા કે, કોઈ ચીજને પૂરી તપાસ્યા વિના તે સંબંધે વિચાર બાંધવો એ મૂર્ખાઈ છે; આપણે અહિં લડી પડયા, એ બહુ ખોટું કર્યું. ' પછી તે બધા તે મહાવતનો ઉપકાર માની ત્યાંથી ચાલતા થયા.

વરૂઓનું ટોળું અને બે મુસાફર

એક વેળા એક શેઠ અને તેનો નિમકહલાલ નોકર ઘોડાગાડીમાં બેસી મુસાફરી કરતા હતા. રસ્તામાં તેમની પાછળ વરૂઓનુ એક ટોળું પડયું.

શેઠ—(નોકરને) અલ્યા, આ વરૂઓનુ ટોળું આપણી પાછળ પડયું છે; હજુ આપણું ગામ તો દૂર છે. આજે આપણું નક્કી આવી બન્યું લાગે છે !

નોકર--શેઠ સાહેબ, કંઈ ફિકર રાખોમા. હું સપાટામાં હાંકું છું, એટલે તે ટોળું આપણને પહોંચી શકવાનું નથી.

ગામ થોડે દૂર રહે છે, એટલે તે ટોળું તેઓને પકડી પાડે છે. નોકર તરતજ ઘોડાને છોડી મૂકે છે. વરૂઓ ઘોડાને ફાડી ખાવામાં રોકાય છે, એટલામાં શેઠ અને નોકર બંને ગામ ભણી દોડવા લાગે છે. ટોળામાંથી કેટલાક વરૂ તે બંનેની પાછળ પડે છે.

શેઠ—અલ્યા, હવે આપણા ભોગ મળ્યા ! આ ક્રૂર વરૂઓ આપણી પાછળ પડયા છે, અને હવે બચવાનો એકે ઉપાય નથી.

નોકર--શેઠ સાહેબ, મારામાં જીવ છે ત્યાંસુધી હું આ-

પને જરા પણ ઇજા થવા નહિ દઉં. સામે ગામનો ઝાંપો દેખાય છે. હું પાછળ રહી જઈશ, એટલે આ વરૂ મને ફાડી ખાવામાં રોકાશે, અને એટલામાં આપ સુખેથી ગામમાં પહોંચી જશો. (શેઠ તેમ કરવા ચોખ્ખી ના પાડે છે, પણ પેલો નોકર પોતાના શેઠની જિંદગી બચાવવા ખાતર જાણી જોઈને પાછળ પડી જાય છે. વરૂ તેને ફાડી ખાવામાં રોકાઈ જાય છે, એટલે શેઠ ગામમાં સહીસલામત પહોંચી જાય છે. પછી તે શેઠે તે નિમકહલાલ નોકરનાં બાઈડીછોકરાંને ભરણપોષણ માટે કેટલાંક ખેતર અને એક સારી રકમ ઇનામમાં આપ્યાં).

ગરીબ બ્રાહ્મણ અને તેની ગાય.

કોઈ એક ગામમાં એક ગરીબ બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેણે એક ગાય રાખી હતી. દુકાળ પડયો, તેથી ઘાસ એટલું બધું મોંઘું થઈ ગયું કે થોડું ઘણું ઘાસ લાવવા જેટલા પૈસા તે બ્રાહ્મણ પાસે નહતા. ગમે તે થાય તોપણ તે ગાય નહિ વેચવાનો તેણે ઠરાવ કર્યો. ઘાસ મેળવવા તેણે ઘણાં ઘણાં ફાંફાં માર્યાં, પણ દુકાળના વખતમાં તેને

મફત ઘાસ કોણ આપે ? છેવટે તેણે એક ખેડુતની ગંજી-માંથી રાતે થોડું ઘાસ ચોરી લાવવાનો વિચાર કર્યો. દુકાળમાં ઘાસ ચોરાઈ જવાનો ભો વધારે હતો, તેથી તે ગંજીનો ધણી જાતે ચોકી કરી તેની સંભાળ રાખતો. રાત પડી એટલે પેલો બ્રાહ્મણ છાનોમાનો ઘાસની ગંજી આગળ ગયો, અને ગંજીમાંથી થોડા ઘણા પૂળા કાઢયા પણ ખરા; પરન્તુ તેના મનમાં એકદમ થઈ આવ્યું કે, અરે! આ હું શું કરૂં છું ? ચોરી કરવાનું આવું હલકું કામ મારાથી થાય ? ધિક્કાર છે મને કે મારી આવી નઠારી બુદ્ધિ થઈ! ચોરી કરવા કરતાં હું ને મારી ગાય બંને મરી જઈએ તે હજાર દરજ્જે વધારે સારૂં. આમ બોલી તેણે તે ઘાસ પાછું નાખી દીધું, અને ગંજી આગળથી છાનોમાનો પાછો ચાલ્યો ગયો. ગંજીનો માલિક ગંજી ઉપર સૂતો સૂતો છૂપાઈને આ બધું જોયા કરતો હતો અને સાંભળ્યા કરતો હતો. તેને તે બ્રાહ્મણ અને તેની ગાય ઉપર ઘણી-જ દયા આવી, અને તે ગરીબ બ્રાહ્મણનો આવો ટેક જોઈ તે ઘણો ખુશ થયો. બીજે દહાડે સવારે તે ખેડુત એક મોટો ભારો બાંધી તે બ્રાહ્મણને ઘેર ગયો, ને કહેવા લાગ્યો, ‘ભાઈ, અન્તે સત્યનોજ જય છે; લ્યો, હવે તમે કે તમારી ગાય કોઈ મરશો નહિ.’ આ શબ્દો સાંભળી તે બ્રાહ્મણ તો દિંગજ થઈ ગયો ને તે ખેડુતની દયાનાં અને સાચાને

મદદ કરવાની ઉલટનાં વખાણુ કરી તેને ઘણા ઘણા આશીર્વાદ દેવા લાગી ગયો.

कुतरो अने तेना बे दावादार.

એક માણુસે એક કુતરો પાળ્યો હતો. તેણે તે કુતરાને ઘણી મહેનતે કેટલીક રમતો શિખવી હતી. એક રમત એવી હતી કે, જ્યારે તે કુતરાના કાનમાં કહેવામાં આવતું કે 'જા, કૂદીને લાવ,' ત્યારે તે દૂર પડેલી લાકડી ઉપરથી કૂદી જતો, અને તેજ લાકડી પાછી પોતાના મોંમાં પકડી પોતાના ધણી પાસે લાવતો.

હવે એક વેળા એવું બન્યું કે, એક માણુસ આ કુતરાને ચોરી ગયો. જ્યારે કુતરાના ખરા ધણીને ચોરનો પત્તો મળ્યો, ત્યારે તેણે તેના ઉપર પોતાનો કુતરો ચોરી જવા માટે ફરિઆદ માંડી. ન્યાયાધીશે પૂછ્યું, ત્યારે એકે કહ્યું કે, એ કુતરો મારો છે, અને બીજાએ કહ્યું કે, એ મારો છે. તે કુતરાનો ખરો ધણી બોલ્યો, 'સાહેબ, આ કુતરો મારોજ છે; હું તેને કાનમાં અમુક શબ્દો કહીશ, એટલે તે મારૂં અમુક કામ કરી લાવશે. જો આ માણુસ તેના કાનમાં કંઈ કહીને તેની પાસે કોઈ પણ જાતનું કામ

કરાવે, તો હું આ કુતરા ઉપરથી મારો હક ઉઠાવી લેવા તૈયાર છું.' ન્યાયાધીશે બંનેને તે કુતરાના કાનમાં કંઈ પણ કહીને તેની પાસે કોઈ પણ જાતનું કામ કરાવવા હુકમ ફરમાવ્યો. તે કુતરાના ખરા ધણીએ એક લાકડી દૂર મૂકી, તે કુતરાના કાનમાં પોતાના શીખવેલા શબ્દો 'જા, કૂદીને લાવ' કહ્યા, એટલે તે કુતરો તરતજ દોડયો, અને દૂર પ-ડેલી લાકડી ઉપરથી ઠેકી જઈને તેને મોંમાં ઘાલી પોતાના ખરા શેઠને આપી. ત્યાર પછી પેલા ગળેપડુનો વારો આવ્યો. તેણે એક લાકડી દૂર મૂકી, તે કુતરાના કાનમાં ખોટો ખોટો ગણુગણાટ કર્યો, પણ તે કુતરો તે ગણુગણા-ટથી કંઈજ સમજ્યો નહિ, અને મૂઢની પેઠે ત્યાંનો ત્યાંજ ઊભો રહ્યો. તે ચોર ગભરાયો, એટલે તે તે કુતરાને ખૂબ ધમકાવવા અને મારવા લાગ્યો; આટલું કર્યા છતાં તે કુત-રાએ કોઈ પણ જાતની રમત કરી બતાવી નહિ, એટલે તે ગળેપડુ માણસનું મોં એકદમ કાળું પડી ગયું અને તે ઘણુંજ ધ્રૂજવા લાગ્યો. આ સઘળું જોઈને ન્યાયાધીશે તે કુતરાને તેના ખરા ધણીને સોંપ્યો, અને પેલા ગળે-પડુ ચોરને ફટકા મારી કેદમાં નાખવાનો હુકમ ફરમાવ્યો.

પાકાં પાંદડાં અને નવી કુંપળો.

એક પીપળ ઉપરથી પાકાં પાકાં પાંદડાં નીચે ખરી પડતાં હતાં. તેને નીચે ખરી પડતાં જોઈને, નવી કુંપળો હસી હસીને કહેવા લાગી, 'જુઓ, જુઓ, પેલાં ઘરડાં ડોકરાં કેવાં ટપોટપ નીચે ખરી જાય છે!' પોતાની મશ્કરી થતી સાંભળીને પેલાં ઘરડાં પાંદડાંને ઘણું માઠું તો લાગ્યું, પણ તેઓ અનુભવી અને સ્વભાવે ઠરેલાં હતાં, એટલે તેઓ ધીમેથી અને નરમાશથી બોલ્યાં 'અલી છોકરીઓ, અત્યારે તમે જુવાન છો માટે તમેં અમારી હાંસી કરો છો, અને અમારાં જેવાં ઘરડાંની ઠઠ્ઠામશ્કરી કરી આનંદ મેળવો છો; પણ બેનો, અમારી પેઠે તમારે પણ નીચે ખરી પડવાનો વખત આવશે, ને તે વેળાની જુવાન કુંપળો તમારી પણ હાંસી કરશે. અમ સરખાનાં વચન જરા સંભરી રાખજો.' આમ કહી તેઓએ નીચે પ્રમાણે કહ્યું:—

"પીપળપાન ખરંતાં હસતી કુંપળિયાં;
અમ વીતી તમ વીતશે ધીરી બાપુડિયાં."

વડ અને ભીંડાનો છોડ.

ભીંડાનો છોડ—(વડને) અલ્યા વડ, હું તારા નીચે ઊગ્યો છું, પણ મારે વધવાને જગ્યા જોઈશે, માટે તું આહુંથી એકદમ ચાલ્યો જા.

વડ--(મનમાં) આ છોડ કેટલો બધો ઉછાંછળો ને મગરૂર છે! (તે છોડ સાંભળે તેમ) ભીંડાભાઈ, આપને જેટલું વધવું હોય, તેટલું સુખેથી વધજો, પરન્તુ મહેરબાની કરી મને અહિં એકાદ મહિનો રહેવા દેશો તો આપનો મોટો ઉપકાર થશે.

ભીંડાનો છોડ–સારૂં; જેમ તેમ કરી એક મહિનો અહિં રહેવા દઈશ, પણ તેથી વધારે વખત રહેવા દેવાનું મને બિલકુલ પરવડશે નહિ!

(એક મહિના પછી ભીંડાનો છોડ કરમાઈ મરી જાય છે).

વડ--(ભીંડાના છોડને મરતો જોઈ) કેમ ભાઈ, એક મહિનો થઈ ગયો છે; હવે તમારે વધવું હોય તો હું ચાલ્યો જાઉં!

ભીંડાનો છોડ–(મરતાં મરતાં) ભાઈ, મેં જુવાનીના દહાડામાં આપનું અપમાન કર્યું, તેને માટે આપની માફી માગું

છું. આપ ઘરડા અને માન આપવા યોગ્ય છો, પણ મેં અનુભવ વિના આપને મૂર્ખાઇથી ખોટું લાગે તેવું કહ્યું તેથી હવે હું ઘણો પસ્તાઉં છું. ભાઈ, હવે તો હું મરવા પડયો છું. મારા જેવા નાદાનનું બોલ્યું ચાલ્યું માફ કરજો.

બાવળ અને આંબો.

એક ખેતરમાં બાવળ અને આંબો સાથે રહેતા હતા. એક નજીવી બાબતમાં તે બંને લડી પડયા. પ્રથમ આંબો ગર્વ કરી બોલ્યો, ' જુઓને, આ બાવળને આખે શરીરે કાંટા કાંટાજ દેખાય છે. જો કોઈ તેને અડકે, તો તેને તે નક્કી ભોંકાય. લોકોને દુઃખ દેવામાં આ બાવળને શો લાભ થતો હશે ? જુઓ, મારે શરીરે એક પણ કાંટો છે ? હું તો ઉલટો લોકોનું સારૂં કરૂં છું; તેઓને અથાણા માટે કાચી કેરી અને ખાવા માટે પાકી કેરી આપું છું.' પોતાની નિંદા થતી સાંભળીને બાવળથી ન રહેવાયું એટલે તે તડુકીને બોલ્યો, ' આંબાભાઈ, બીજાની ખોડો કાઢવી એમાં તે શું ? મને ઘણીજ નવાઈ લાગે છે કે તમેં મને દરેક રીતે નઠારોજ ગણો છો. સાંભળો, હું તો લોકોને તમારા

કરતાંએ વધારે કામનો છું. મારૂં લાકડું તમારા લાકડા કરતાં પોચુંબોચું ન સમજતા; તે તો પથ્થરના જેવું કઠણ છે, અને તેથીજ લોકો તમારા કરતાં મારૂં લાકડું બાળવામાં વધારે પસંદ કરે છે; વળી મારી છાલમાંથી રંગ નીકળે છે, અને તે ચામડાં રંગવામાં વપરાય છે. વારૂ, તમેજ કહોને કે લોકો દાતણ કર્યા વિના તમારાં ફળ ખાતા હશે? ત્યારે સમજોને કે દાતણ પણ હુંજ પૂરાં પાડું છું. ગરીબ બિચારાં બકરાં અને ઘેટાં મારાં પરડાં ખાઈને જીવે છે. હું તો બીજા ઘણાએ ખપમાં આવું છું, પણ તમારા જેવાને એ બધું કહેવાની શી જરૂર ?'

આ શબ્દો સાંભળી પેલો આંબો ઘણોજ શરમાઈ ગયો અને એકદમ ચૂપ થઈ ગયો.

કઠિઆરો અને કૂહાડીનો હાથો.

સ્થળ—જંગલ.

કઠિઆરો—(ઝાડોને) મારી કૂહાડીનો હાથો ભાંગી ગયો છે, અને મારે એકજ હાથાની જરૂર છે, તો મહેરબાની કરી મને એક હાથો આપશો ? તેના વિના હું ભૂખે મરૂં છું.

વડ—(બીજાં ઝાડને) આ બિચારાને એકજ હાથાની જ-
રૂર છે, તો આપણે તેને તે આપીએ તો શું ખોટું ?

આંબલી—(વડને) તમે ખરૂં કહો છો. તે બિચારો તેના
વિના ભૂખે મરે છે, એટલે તેને એક હાથો આપીશું
તો ઘણું પુણ્ય થશે; વળી એકાદ હાથાનો આપણને
બધાને શો હિસાબ છે ?

આંબો—(વડ તથા આંબલીને) તમારા બંનેના વિચાર સારા
છે, પણ તેને એવો મજબૂત હાથો આપવો જોઈએ કે તેને
વારંવાર આપણી પાસે ભીખવા આવવું પડે નહિ.

ત્રણે ઝાડો માંહોમાંહે ઠરાવ કરી તે કઠિઆરાને કહે-
વા લાગ્યાં, 'ભાઈ, આ પડખેનો નાનો બાવળીઓ છે તેને
કાપી તેમાંથી તમારે જોઈએ તેવો હાથો કરી લ્યો.

નાનો બાવળીઓ—(આ શબ્દો સાંભળીને) તમે મોટાં થઈ-
ને મારો નાશ કરાવો છો, તે ઠીક કરતાં નથી.
તમારે બધાંને ઘણી ડાળીઓ છે, તેથી તમારામાંથી
કોઈ એકાદ હાથો આપશો, તો તમને કોઈને કંઈ
ભારે પડવાનું નથી.

બધાં ઝાડો—(ઘણા ગુસ્સાથી અને તિરસ્કારથી નાના બા-
વળીઆને) બેસ ! બેસ ! જાણ્યું તારૂં ડહાપણ ! આજ-
કાલનું છોકરૂં વળી મોટેરાંને શિખામણ દેવા આવ્યું

છે ! સમજે નહિ ને વળી ડાહ્યા ડાહી વાતો કરવા આવ્યું છે! આ દુનીઆમાં અમે તારા કરતાં બે વરસ વધારે કાઢયાં છે, તો અમે કંઈક વધારે સમજતાં હઈશું ! સમજ્યું કે નહિ ?

(કઠિઆરાને) ભાઈ, આ નાદાન બચ્ચું છે, તમે તમારે અમે કહીએ છીએ તેમ કરો.

કઠિઆરો તે બાવળને કાપી તેમાંથી એક હાથો બનાવે છે. પછી મોટાં ઝાડોને પણ એકે એકે કાપી નાખવા લાગે છે. છેવટે એક મોટું ઝાડ મરતાં મરતાં બોલ્યું, ‘પોતાના સ્વાર્થ ખાતર જે બીજાનો નાશ કરાવવા ઇચ્છે છે, તેનો પોતાનોજ નાશ થાય છે.’

फूलनी राणी.

એક વેળા એક બાગમાં બધાં ફૂલોએ મળીને વિચાર કર્યો કે, આપણે આપણામાંથી કોઈને રાણી નીમીએ તો ઠીક. આથી બધાં ફૂલો મધુમાલતીના માંડવા હેઠે એકઠાં થયાં, અને રાણી થવાને માટે જે વધારેમાં વધારે લાયક હોય તેને મત આપી ચુંટી કાઢવાનું ઠરાવ્યું.

બધાં ફૂલો—(મોગરાને) ભાઈ, અમે મત આપીશું, તે

તમે ગણુશો, તો મોટો ઉપકાર થશે.

મોગરો—હું તે કામ ઘણી ખુશીથી કરીશ, અને જેને માટે ઘણાં મત થશે, તેને રાણી તરીકે જાહેર કરીશ.

બારમાસી--મારૂં મત એવું છે કે આ મધુમાલતીનેજ રાણી નીમવી કારણુ કે જુઓને, તેના માંડવામાં આપણુને બધાંને કેટલી બધી શાંતિ વળે છે! માલતીબાઈ ન હોય તો ઊનાળાના સખ્ત તાપમાં આપણે બધાં બળી મરીએજ તો!

ચંપેલી—અમારે મધુમાલતીબાઇના છાયાની કંઈ પણુ જરૂર નથી. અમે તો ઊનાળામાંજ અને ખુલ્લા તાપમાં રહીને લોકોને અગારી સુગંધથીજ ખુશ ખુશ કરી નાખીએ છીએ. મારૂં મત તો સુરજમુખીબાઈને રાણી નીમવાનું છે. જુઓ, તેનાં રૂપરંગ સુરજના જેવાં છે, અને તેથી બધાં ફૂલ તેને રાણી તરીકે માન પણુ આપશે.

જુઈ—બાઈ, તેમાં તે શું થયું? સુરજમુખીબાઈમાં રૂપરંગ છે, પણુ સુગન્ધનું ઠેકાણું કયાં છે? ચંપેલીબાઈ, ખરૂં માનજો કે રૂપને મોહવાનું નથી; ગુણને મોહવાનું છે. મારૂં મત તો ગુલાબને રાણી નીમવા તરફ છે.

પારિજાતક-ખરૂં કહો છો, જુઈબાઈ, મારૂં મત પણુ ત-

મારા મતને મળતુંજ છે. ગુલાબ બધાં ફૂલની રાણી થવા લાયક છે. જુઓ, તે રૂપ, રંગ, અને સુગન્ધમાં આપણા બધા કરતાં ચડી જાય એમ છે.

જાસુદી, ગુલદાવદી, જાઈ, અને બોરસલી--બાઈઓ, જ્યાં કમળ ન હોય તેવા કોઈ બાગમાં ગુલાબને રાણી નીમીએ તો કંઈ ખોટું નથી, પણ જ્યાં કમળ છે, ત્યાં તો ગુલાબને રાણી નીમીએ તો મોટો અન્યાય થયોજ કહેવાય તો! અમે બધાં આ બાગમાં કમળને રાણી નીમવાની તરફેણમાં છીએ, કારણ કે કમળના જેવું દેખાવડું, કોમળ, મીઠી સુગન્ધવાળું, કાન્તિવાળું અને જોતાંજ માન આપવાનું મન થાય એવું એક પણ ફૂલ આપણા બાગમાં નથીજ.

મોગરો--(ઘણાં મત કમળની તરફેણમાં આવ્યાથી) કમળને રાણી નીમવાની ઘણાંની ઇચ્છા છે, તો ચાલો, આપણે સર્વે હવે તેનેજ રાણી નીમીએ, અને આપણા દેશમાં સુંદરમાં સુંદર અને સરસમાં સરસ ફૂલ તરીકે આજથી તેનેજ સ્વીકારીએ. (આટલું કહી મોગરો સઘળાં ફૂલોનો હાર કરી કમળને પહેરાવે છે.)

સારુંનરસું માણસ કેમ પારખવું ?

એક વેળા એક રાજાએ પોતાના પ્રધાનને પૂછ્યું, 'પ્રધાનજી, સારૂંનરસું માણસ કેમ પારખી કાઢવું ?' પ્રધાને કહ્યું, 'મહારાજ, આજ સાંજે આપ વેશ બદલી મારી સાથે બજારમાં પધારશો, એટલે સારૂં કોણ ને નરસું કોણ એ આપને તરતજ જણાઈ આવશે.' સાંજ પડી એટલે તે બંને છૂપે વેશે બજારના એક ભાગમાં જઈ ઊભા. બજાર-માંથી એક આંધળો ડોસો લાકડી આગળ ધરતો ધરતો ધીમે ધીમે ચાલ્યો આવતો હતો. તેની સામે એક ફક્કડખાં નામનો મુસલમાન આવતો હતો. પોતાની સામે બિચારા તે આંધળા ડોસાને આવતો જોઈ તે તડકી ઊઠ્યો, 'અરે ! અંધા, બાજુ ચલ; અંધા હો કે કાયકુ બજારમેં ચલતા હે? ઓર લકડી ઠક ઠક કર કે કાયકુ હમારા કાન ફોડતા હે?' તે મીઆનું બોલવું સાંભળી રાજાને ખૂબ હસવું આવ્યું, પણ તે વખતે તેણે હસવું દબાવી રાખ્યું. હવે રાજા તથા પ્રધાન આગળ ચાલ્યા. પેલો આંધળો પણ ધીમે ધીમે આગળ ચાલ્યો આવતો હતો. તે આંધળાને સામે એક રજપૂત મળ્યો. તે રજપૂત બોલ્યો, 'સુરદાસજી, રામ રામ છે. આપ ક્યાં ચાલ્યા ? પાછળ રાજકુમારની ગાડી આવે છે, તો જરા આ તરફ આવો, આટલું કહી તે રજપૂતે

તેનો હાથ પકડી પઠખે ખસેડયો. આ સઘળું જોઈ રાજાએ પ્રધાનને કાનમાં કહ્યું, 'પ્રધાનજી, સારૂંનરસું માણસ કેમ પારખવું એ મેં જાણ્યું. ઈશ્વરે જીભ તો બધાને આપી છે, પણ સારા માણસ સારા શબ્દો બોલી તેનો સારો ઉપયોગ કરે છે, અને નઠારા માણસો નઠારા શબ્દો બોલી તેનો ખોટો ઉપયોગ કરે છે.'

सरदार अने खेडुतनी छोकरी.

એક મોટો સરદાર હતો. દરરોજ સાંજે તેને ગામ બહાર ફરવા જવાની ટેવ હતી. એક વેળા રસ્તામાં એક ખેડુતની છોકરીને તેણે રડતી દીઠી. તેણે તે છોકરીને પૂછ્યું, 'છોકરી, તું કેમ રડે છે?' તે છોકરીએ ધ્રૂજતાં ધ્રૂજતાં અને ડસકાં ખાતાં ખાતાં જવાબ આપ્યો, 'મારા બાપના ખેતરમાંથી માટીનાં વાસણ લઈ ઘેર જતી હતી, તેટલામાં મને ઠેસ વાગી, એટલે હું પડી ગઈ, અને મારાં બધાં વાસણ ફૂટી ગયાં; હવે મારૂં શું થશે? ઘેર મારી મા મને વઢશે ને મારશે.' આટલું બોલીને તે બહુજ રડવા લાગી. પેલા સરદારે કહ્યું, 'છોકરી, તું રડીશ નહિ, તું આવતી કાલે સાંજે આજ વેળા અહિં પાછી આવજે, એટલે હું

તને નવાં વાસણ લાવવા માટે પૈસા આપીશ.’ આટલું બોલી તે સરદાર ત્યાંથી ચાલતો થયો, અને તે છોકરી પણ ઘેર ગઈ. બીજે દિવસે એવું બન્યું કે તે સરદારને પોતાના રાજાના દરબારમાં તેજ સાંજે જમવાનું નોતરૂં આવ્યું. તેણે વિચાર કર્યો કે, જો રાજદરબારમાં આજ સાંજે જમવા નહિ જઈશ તો રાજાજીને માઠું લાગશે, અને જો જઈશ તો પેલી છોકરી મારી રાહ જોઇ રહે-શે, અને હું જૂઠો છું એવું ધારશે. છેવટે તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, ગમે તે થાય તોપણ મારે આજ સાંજે પેલી છો-કરીને પૈસા આપવા માટેજ જવું, અને મારૂં બોલેલું પાળવું. તેણે રાજાજીને ઘણીજ નમ્રતા સાથે લખી જણાવ્યું કે, એક ઘણા જરૂરના કામને લીધે હું આજ સાંજે દરબાર-માં હાજર રહી શકીશ નહિ, માટે આપ મને માફી આપશો એવી મારી અરજ છે. સાંજે નીમેલે વખતે તે પેલી છોકરીને જઈ મળ્યો, અને તેને નવાં વાસણ લાવવા જેટલા પૈસા આપ્યા. તે છોકરી ઘણી રાજી થઈ તેનો ઉપકાર માની ત્યાંથી ચાલી ગઈ, અને તે સરદાર પણ પોતાનું વચન પાળી શકયો તેથી ઘણા હર્ષમાં ને હર્ષમાં પોતાના ઘર ભણી પાછો ફર્યો.

कंजुस वाणीओ.

એક વાણીઓ હતો. તે ઘણોજ કંજુસ હતો. તેની વહૂ પણ ઘણીજ કજીઆખોર હતી. તે તેને ઘણું પજવતી. પોતાની વહૂથી કંટાળી જઈ, તે વાણીઓ એક વેગા વનમાં ચાલી નીકળ્યો. વનમાં એક વડ તળે તપ કરવાનો ઢોંગ કરી શરીરે રાખ ચોળી, આંખો મીંચીને બેઠો; પણ તેનો જીવ તો પૈસામાં ને પૈસામાંજ હતો. તે વડ પાસેથી બે ઠગ જતા હતા. તેઓને લાગ્યું કે, આ તો કોઈ મોટો જોગી લાગે છે. પેલા ઝવેરીને ઠગીને જે હીરો લાવ્યા છીએ, તે આ મહારાજને આપીએ તો આપણું ભલું થાય. આમ વિચાર કરતા હતા, એટલામાં એક ઠગ બોલ્યો, 'આ હીરો મૂકવાની અહિં સહીસલામત જગ્યા નથી. મહારાજના પગ આગળ મૂકીશું, તો કોઈ ઉઠાવી જશે, અને જો ક્યાંઈ દાટીશું તો મહારાજ આંખો ઉઘાડશે, ત્યારે તેમને જડશે નહિ.' ઠગના આ શબ્દો સાંભળી પેલો ઢોંગી વાણીઓ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે, જો આ ઠગને હીરો મૂકવાની સહીસલામત જગ્યા મળશે નહિ તો આ બંને જણા આ હીરો ભેટ મૂક્યા વિના ચાલ્યા જશે, માટે લાવ હું મારૂં મોં ફાડી રાખું. આમ વિચાર

કરી, પોતાની આંખો મીંચી રાખી તેણે પોતાનું મોં ફાડયું. આ જોઈને પેલા ઠગ ચેતી ગયા કે, આતો કોઈ બગભગત લાગે છે; ખરો જોગી લાગતો નથી; તેની દાનત હીરો પડાવી લેવાની થઈ છે, માટે તેની બુદ્ધિ પ્રમાણે તેને ફળ મળવું જોઈએ. આમ વિચાર કરી, ઢોંગી વાણીઆના ખુલ્લા મોંમાં ધૂળની એક એક ચપટી નાખી તે બંને ઠગ ચાલતા થયા !

राजा अने भरवाड.

કોઈ એક રાજા જંગલમાં શિકાર કરવા નીકળ્યો હતો. જંગલી પશુઓને બાણ મારતાં વચ્ચે એક ભરવાડનો છોકરો વીંધાઈ ગયો. રાજા જઈને જુએ છે તો તે છોકરો તરફડીઆં ખાતો પડયો હતો. તેણે તે છોકરાનાં નામઠામ પૂછી લીધાં, અને તેનો જીવ બચાવવા ઘણી મહેનત કરી પણ થોડી વાર પછી તે છોકરાના પ્રાણ નીકળી ગયા. પોતાની વસ્તીના એક નિર્દોષ છોકરાનું પોતાનાથી અજાણે પણ ખુન થયું તેથી તે રાજા ઘણો પસ્તાવા લાગ્યો ને તે તરતજ પોતાની રાજધાનીમાં પાછો આવ્યો, અને તે છોકરાના બાપને બોલાવી લાવવા માણસો મોકલ્યાં. રાજાજી

બોલાવે છે તે કોણ જાણે શું હશે એમ વિચાર કરતો કરતો પેલો ભરવાડ આવ્યો. રાજાએ તેને એકાંતમાં બોલાવી કહ્યું, ' ભલા ભરવાડ, શિકાર કરતાં અજાણે મારૂં બાણ વાગવાથી તારો છોકરો મરણ પામ્યો છે; તેના ખુનને માટે હું ગુન્હેગાર છું, માટે લે આ તલવાર અને મારૂં માથું કાપી નાખ; મારા મરણ પછી તને કંઈ પણ હરકત નહિ થાય તેનો મેં પાકો બંદોબસ્ત કરી રાખ્યો છે.

પોતાના છોકરાના મોતના સમાચાર સાંભળી તે ભરવાડની આંખમાંથી આંસુની ધાર ચાલવા લાગી પણ તે હિંમત રાખી બોલ્યો, ' અન્નદાતા, આપ તો મારાં માબાપ છો; મારા છોકરાનું આવરદા પૂરૂં થયું હશે, તેથી તે મરી ગયો. મહારાજ, આપ આ શું બોલો છો ! મારા ખોળીઆમાં જીવ છે, ત્યાંસુધી આ તલવાર તો શું, પણ આ આંગળી પણ આપના સામી ઉપાડવાનું પાપ મારાથી થશે નહિ.' ભરવાડનું મોટું મન જોઈને અને તેની રાજભક્તિથી પ્રસન્ન થઈને રાજાએ તેનાં ઘણાં ઘણાં વખાણ કર્યાં, અને તેને બે ગામ ઇનામમાં આપી વિદાય કીધો.

માબાપની સેવા કરનાર શ્રવણ.

શ્રવણ નામનો એક બ્રાહ્મણનો છોકરો હતો. તેનાં માબાપ ઘરડાં અને આંધળાં હતાં. તેઓને જાત્રા કરવાનું મન થયું; પરન્તુ તેઓની પાસે પૈસો નહતો, તેથી તેઓનાથી જાત્રા કરી શકાતી નહતી. શ્રવણે જાણ્યું કે, મારાં આંધળાં માબાપને જાત્રા કરવાનું મન થયું છે, ને તેમની પાસે પૈસો નથી તેથી તેઓ મુંઝાય છે; પણ હું તેઓને ગમે તેમ કરી જાત્રા કરાવું ત્યારેજ મેં મારી ફરજ બજાવી કહેવાય. આમ વિચારી તેણે પોતાનાં માબાપને એક કાવડમાં બેસાડયાં, અને તે કાવડ ખભે લઈ તે તેઓને જાત્રા કરાવવા નીકળ્યો. રસ્તામાં તે ઘરડાં ને આંધળાં માબાપને ઘણી તરસ લાગી, તેથી કાવડ નીચે મૂકી શ્રવણ પાણી શોધવા ગયો. થોડે દૂર એક સરોવર હતું. ત્યાં તે પહોંચ્યો, પણ જેવો તે પાણી ભરવા જતો હતો, તેવામાં એક દશરથ નામના રાજાએ તેને અજાણ્યે બાણ માર્યું. દશરથ રાજાના મનમાં એમ હતું કે, કોઈ જંગલી પશુ સરોવર ઉપર પાણી પીવા આવ્યું છે. સરોવર આગળ આવીને જોયું ત્યારે તેણે એક બ્રાહ્મણનો છોકરો તરફડીઆં ખાતો નીચે પડેલો દીઠો. તે છોકરો દશરથ

રાજાને જોઈ મરતાં મરતાં બોલ્યો, 'મહારાજ, આહુંથી થોડે દૂર મારાં ઘરડાં ને આંધળાં માબાપ કાવડમાં તરસ્યાં બેઠાં છે; તેમને આ પાણી પીવા પહોંચાડશો એટલીજ મારી પ્રાર્થના છે.' આટલું બોલી તે છોકરો મરણ પામ્યો. દશરથ રાજાને ઘણો પસ્તાવો થયો અને ઉતાવળે ઉતાવળે પાણી લઈ જઈને કંઈ પણ બોલ્યા વિના, શ્રવણનાં આંધળાં માબાપને તેણે પાણી પાયું. શ્રવણ કેમ બોલતો નથી એ પ્રમાણે શક જવાથી તે બંને બોલ્યાં, 'દીકરા શ્રવણ, તું કેમ મૂંગો થઈ રહ્યો છે? કેમ કંઈ બોલતો નથી?' દશરથ રાજાએ હાથ જોડી માફી માગી કહ્યું, 'હું દશરથ રાજા છું. મારા બાણથી તમારો છોકરો વીંધાઈ મરણ પામ્યો છે, અને તેથી તમારે માટે હું આ પાણી લઈ આવ્યો છું.' આ બોલ સાંભળતાંજ પેલાં આંધળાં માબાપના પ્રાણ એકદમ નીકળી ગયા!

एक लोभी राजा।

ઘણાં વરસ પહેલાં એક રાજા થઈ ગયો. તેના ભંડાર સોનાથી ભર્યા હતા, તોપણ તેને તેટલાથી સંતોષ થતો નહતો. એક દિવસ તેના દરબારમાં એક ફકીર આ-

વી કહેવા લાગ્યો, 'હે રાજા, તારા ભંડારમાં ઘણું સોનું છે.' રાજાએ કહ્યું, 'સાંઇબાવા, એટલા સોનામાં શું વળ્યું ? મારી ઇચ્છા તો એવી છે કે જે ચીજને હું અડકું તેનું સોનું થઈ જાય.' ફકીરે જવાબ આપ્યો, 'રાજા, તારી તેવી ઇચ્છા છે તો જા, તે પ્રમાણે થશે; આટલું કહી તે ફકીર ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. રાજા જે જે ચીજને હાથ લગાડે તેનું સોનું થઈ જવા લાગ્યું. આ પ્રમાણે ઘરનું બધું રાચરચીલું સોનાનું થઈ ગયું ! બધો ખોરાક તેમજ પાણીનું પણ સોનું સોનું થઈ જવા લાગ્યું. જેને તે હાથ વતી અડકે, તે સોનું થઈ જાય ! પોતાની એકની એક છોકરી પણ સોનાની પુતળી બની ગઈ ! પોતે ભૂખે અને તરસે મરવા લાગ્યો અને પોતાની દીકરી પણ સોનાની પુતળી થઈ ગઈ તેથી તે ગાંડા જેવો થઈ ગયો. તે પોકેપોક મૂકી કહેવા લાગ્યો, 'અરે ! ભગવાન, મારી પાસે ઘણું સોનું હતું, તેનાથી હું ધરાયો નહિ અને મેં ઉલટી ગાંડી ઇચ્છા કરી જેથી મારે આટલું દુઃખ ખમવું પડે છે અને હવે મારે મરવાનો વખત પણ નજીક આવ્યો છે!' આ પ્રમાણે તે કલ્પાંત કરતો હતો, એટલામાં પેલો ફકીર ફરતો ફરતો તેની પાસે પાછો આવી ચડયો, તેને જોઈ તે રાજા તેને એકદમ પગે પડી કહેવા લાગ્યો, 'સાંઇબાવા, હરેક ચીજને અડકી તેનું સોનું બનાવવાની મારામાં શક્તિ આવી છે, અને તેથી આ દુનિ-

આમાં મારા જેટલું કોઈની પાસે સોનુ નથી, છતાં આ દુનિઆમાં મારા જેવો દુઃખી એક પણ માણસ નથી; મારૂં ખાવુંપીવું ખરાબ થયું છે; મારી એકની એક છોકરી પણ સોનાની પુતળી બની ગઈ છે, અને હું મરવા પડયો છું, તો મારી સઘળી ચીજો જેવી હતી તેવી ને તેવી મને પાછી કરી આપવાની મહેરબાની કરો.' તે ફકીરે જવાબ આપ્યો, 'હે રાજા, ખરૂં સુખ ઝાઝા સોનામાં નથી, પણ જરૂર જેટલું મળે તેમાંજ છે; માણસને રોજ પોતાનું પેટ ભરવા થોડા અન્નની જરૂર છે; એકઠા કરી રાખેલા સોનાનો સારો ઉપયોગ ન થાય તો તે પથ્થરના ઢગલાની બરાબર છે. આ બધું તું હવે સમજ્યો લાગે છે, માટે જા, તારા બાગમાં નદી વહે છે, તેમાંથી તું જાતે પાણી ભરી લાવ અને આ બધી વસ્તુ ઉપર થોડું થોડું છાંટ, એટલે તે વસ્તુ હતી તેવી ને તેવીજ પાછી થઈ રહેશે.' રાજાએ તે પ્રમાણે કર્યું એટલે પાછી તે ચીજો હતી તેવી ને તેવી થઈ ગઈ!

વાંસળી વગાડનારો ફકીર અને જૂઠા ગામલોકો.

એક ગામ હતું. તે ગામમાં મરકી ચાલતી હતી, તેથી ત્યાં ઉંદરોનું જોર વધી પડયું હતું. ગામલોકો હરકોઈ ઉપાયે બધા ઉંદરોનો નાશ કરાવવા ઇચ્છતા હતા. એક વેળા તે ગામમાં એક ફકીર આવી ચડયો. તે ફકીર એવી અજબ રીતે વાંસળી વગાડતો હતો કે પ્રાણીમાત્ર તેની મોહનીમાં બેશુદ્ધ થઈ જતાં. ઉંદરોનું કાસલ કઢાવવાના વિચારથી બધા લોકોએ તે ફકીરને આજીજી કરી, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, ઉંદરોને મારી નાખવાની એક ખરી હિકમત જાણું છું, પણ બધા ઉંદરોનો નાશ કરવા બદલ તમારે બધાએ મળીને મને સો રૂપિઆ આપવા પડશે. બધા લોકોએ સો રૂપિઆ આપવા કબૂલ કર્યું. પછી તે ફકીરે પોતાની વાંસળીમાંથી એવો તો સૂર કાઢયો કે ગામના બધાજ ઉંદરો તેની આસપાસ આવી નાચવા લાગ્યા. તે ફકીર વાંસળી વગાડતો વગાડતો આગળ ચાલ્યો; છેવટે એક નદી આવી. તે ફકીર તેમાં ચાલ્યો એટલે ઉંદરો પણ તેની પાછળ પાછળ નદીમાં પડયા અને તે બધા તેમાં ડૂબી મુઆ. તે ફકીરે પાછા આવી ગામલોક પાસે સો રૂપિઆ માગ્યા, પણ લોકો તો એક બીજાની સામું જોવા લાગ્યા, ને કહેવા લાગ્યા, ‘અમે રૂપિઆગુપિઆની

વાત જાણુતા નથી; કદાચ કોઈએ રૂપિઆ આપવાના કહ્યા હોય, તોપણ ઉંદરને મારી નાખવાના તે સો રૂપિઆ હોય ?' ફકીરે કહ્યું, 'તમે સો રૂપિઆ આપવા કબૂલ કર્યું છે, માટે આપવા હોય તો આપો, નહિ તો મારાથી જે બનશે તે કરીશ.' ગામલોકો સાથે બોલી ઉઠયા, 'જા, જા, તારાથી થાય તે કરી નાંખજે.' આ શબ્દો સાંભળી તે ફકીર કંઈ પણ બોલ્યો નહિ. તે એકદમ પોતાની વાંસળી વગાડવા લાગી ગયો અને તેમાંથી એવી જાતનો સૂર કાઢયો કે તે સાંભળીને ગામનાં બધાં ઢોર દોડી આવ્યાં, ને તેની આસપાસ નાચવા કૂદવા લાગ્યાં. તે આગળ ચાલ-વા લાગ્યો, એટલે બધાં ઢોર પણ તેની પાછળ પાછળ ભાન ભૂલીને જવા લાગ્યાં. રસ્તે એક મોટી નદી આવી, એટલે તેને કાંઠે ઊભી તે વાંસળી વગાડવા લાગ્યો. ભાન ભૂલી ગએલાં બધાં ઢોર નદીના ઊંડા પાણીમાં પડયાં ને ત-ણાતાં ચાલ્યાં. ગામલોક તો આ બધું જોઈને ગાભરાજ બની ગયા. પેલો ફકીર તેમને સલામ કરી ત્યાંથી તરતજ ચા-લ્યો ગયો. તે ફકીરને એક પણ શબ્દ કહેવા માટે કોઈની જીભ ઉપડી નહિ; ગામલોક સમજી ગયા કે તેને કંઈ પણ કહીશું તો હવે તે આખા ગામનાં માણસોને નદીમાં ડૂબાડી મારી નાખશે !

મદારી અને નિશાળીઓ.

પાંચ વાગે નિશાળ છૂટી, એટલે કેટલાક છોકરાઓ સાથે મળી પોતપોતાના ઘર તરફ જતા હતા. રસ્તામાં એક મદારી ખેલ કરતો હતો; તે જોવા તે બધા થોડી વાર ઊભા રહ્યા. તે મદારી જુદી જુદી ચીજો ચાલાકીથી બદલી નાખી ખેલ જોનારને હેરત પમાડતો હતો. પાસે ઊભેલા એક નિશાળીઆને તેણે કહ્યું, 'ભાઈ, તમારી પાસે એક અર્ધો પૈસો હોય તો લાવો; તેને હું સોનાનો બનાવી આપું.' પેલે છોકરે પોતાના ખીસામાંથી એક અર્ધો પૈસો કાઢી તરતજ તે મદારીના હાથમાં મૂક્યો. મદારીએ તે પૈસાને એક છૂપી કોથળીમાં સેરવી દીધો અને 'છુમંતર' 'છુમંતર' કરીને પોતાના હાથમાં અગાઉથી સંતાડી રાખેલો એક સોનાનો સિક્કો તમાશો જોનારને બતાવ્યો. ત્યાં એક ગામડીઓ ઊભો હતો, તે આ જોઈને તે મદારીને દેવ જેવો કહેવા લાગ્યો. કેટલાક નિશાળીઆએ તે ગામડીઆને સમજાવ્યો કે, એ તો હાથચાલાકીના ખેલ છે; જો આ મદારી લોઢા કે તાંબામાંથી સોનુ બનાવી દેતો હોય, તો તુંજ વિચાર કરની કે તે આમ રખડતો અને ભીખ માગતો શા માટે ફરે ? આટલું બધું કહ્યા છતાં

સમજાવ્યા છતાં તે ગામડીઆને ખાતરી ન થઈ તે નજ થઈ. જે છોકરાનો અર્ધો પૈસો હતો, તેના હાથમાં સોનાનો ખરો સિક્કો મૂકી તે મદારી બોલ્યો, 'એ સિક્કો ખરા સોનાનો છે કે નહિ તે તપાસી જુઓ.' પેલે છોકરે તપાસી કહ્યું, 'હા, તે સોનાનોજ છે; પણ શું આ સિક્કો મારાજ અર્ધા પૈસામાંથી બનાવી દીધો ?' તે મદારીએ જવાબ વાળ્યો, 'ભાઈ સાહેબ, એમાં શો શક ? એવા હજારો અર્ધા પૈસાના અમે સોનાના સિક્કા બનાવ્યા છે, તો આ એકનો શો હિસાબ ?' ખરો સિક્કો પોતાના ગજવામાં મૂકી તે છોકરો બોલ્યો, 'થયું ત્યારે; આ સિક્કો મેંજ તને આપ્યો હતો; હવે તેમાંથી મારે પાછો અર્ધો પૈસો બનાવવો નથી!' ખરો સિક્કો પાછો લેવા તે મદારીએ ઘણી મહેનત કરી, પણ બધા છોકરાઓએ તે છોકરાનો પક્ષ લીધો, એટલે તે મદારીનું કંઈ ચાલ્યું નહિ. પોતાનો ખરો સિક્કો ગયો, તેથી તે મદારી બધી રમત સંકેલી ત્યાંથી ચાલતો થયો, અને બધા છોકરાઓએ મળી તે ખરો સિક્કો ટાઢે દુઃખી થતાં બાળકોને ધાબળીઓ લાવવા માટે ધર્માદામાં આપી દીધો.

ભીખારી અને તેની ઝોળી.

એક ભીખારી ખાંધે ઝોળી નાખી ચાલ્યો જતો હતો; ઝોળીમાં માગી ભીખીને એકઠા કરેલા થોડા રોટલાના કકડા હતા. ચાલતાં ચાલતાં તે બબડતો જતો હતો કે, પૈસદાર લોકો કેવા ગાંડા છે કે તેઓ પાસે ઘણું ધન હોય છે, છતાં તેઓ વધારે ને વધારે પૈસો મેળવી એકઠો કરી રાખવા મહેનત કરે છે! મારી પાસે તેઓના કરતાં ઘણું ઓછું ધન હોય, તોપણ હું તો બધો પૈસો વાપરી નાખું, અને તે એકઠો કરવાની જરા પણ ઇચ્છા કરૂં નહિ. આ શબ્દો સાંભળી નસીબદેવી તેની પાસે આવી ઊભાં ને કહેવા લાગ્યાં, 'અલ્યા ભીખારી, તારે શું જોઈએ છે?' ભીખારીએ કહ્યું, 'માતાજી, મારે થોડા પૈસા જોઈએ છે; વધારેની જરૂર નથી.' નસીબદેવી બોલ્યાં, 'બહુ સારૂં; તારે જેટલા પૈસા મેળવવાની ઇચ્છા છે, તે કરતાં પણ હું તને વધારે આપીશ; ચાલ, ધર તારી ઝોળી; પરન્તુ અલ્યા, સાચવજે કેમકે તારી ઝોળી સડી ગએલી અને ફાટેલી તૂટેલી લાગે છે. જો તેમાં નાખેલા પૈસા નીચે પડી જશે, તો તે બધા પૈસા તેમજ તારા રોટલાના કકડા પણ પાછા ધૂળ થઈ જશે, માટે જેટલા પૈસાનો ભાર તારી ઝોળી ઝીલી શકે તેટલાજ તેમાં પડવા દેજે.'

ભીખારીએ કહ્યું, 'હું બરાબર સંભાળી રાખીશ.' નસીબ-દેવી તેની ઝોળીમાં એક પછી એક એમ સોનાના કટકા નાખવા લાગ્યાં. જ્યારે તે ઝોળી ફાટું ફાટું થઈ રહી, એટલે દેવીએ તે ભીખારીને ચેતવણી આપી કહ્યું, 'એ ભીખારી, સંભાળજે નહિ તો આ બધા સોનાના કટકાની તેમજ તારી ઝોળીમાં જે કંઈ છે તે બધાની ધૂળ થઈ જશે.' તે ભીખારીએ હજુ વધારે સોનાંના કટકા મેળવવાની આશામાં ને આશામાં જવાબ વાળ્યો, 'માજી, મારી ઝોળી દેખાય છે એવી પણ તે એકદમ ફાટે તેવી નથી. તમે હજુ તેમાં વધારે કટકા નાખશો તો તે ફાટવાની નથી.' નસીબદેવીએ તો તેની ઝોળીમાં વધારે કટકા નાખવા શરૂ કર્યા, પણ જેવો એકજ કટકો વધારે પડયો કે તે ઝોળી નીચેથી ફાટી ગઈ અને તેમાં જે હતું તે બધું નીચે પડી ગયું અને તેની ધૂળ થઈ ગઈ! ઝોળીમાં કેટલા કટકા પડયા તે જોવા તે ભીખારી નીચું ને નીચું જોઈ રહ્યો હતો, તેણે હવે તે નસીબદેવીને ફરીથી પ્રાર્થના કરવા પોતાનું મોં ઊંચું કર્યું, પણ એટલામાં તો તે નસીબદેવી ત્યાંથી અદૃશ્ય થઈ ગયાં હતાં. તે ભૂખ્યો ભીખારી પોતાનું માથું કૂટી કહેવા લાગ્યો, 'પૈસાદાર લોકો બહુ લોભીઆ છે, તેઓ પૈસા સંઘરી રાખે છે, એ પ્રમાણે તેઓની ખોડ કાઢવામાં હું ડાહ્યો ડાહ્યો થતો હતો,

પણ જ્યારે નસીબદેવીએ મને પુષ્કળ સોનું આપ્યું, ત્યારે તેથી પણ વધારે લેવાની મારી ઇચ્છા થઈ ને જે કંઈ મને મળ્યું હતું તે પણ ગુમાવી બેઠો. સમજુ લોકો કહે છે તે ખરૂંજ છે કે, બોલવું સહેલું છે, પણ તે પ્રમાણે કરી બતાવવું અઘરૂં છે.

नसीबदेवी अने गरीब छोकरी.

એક ગરીબ છોકરીનાં માબાપ મરી ગયાં હતાં. માટીના પડું પડું થઈ રહેલા એક નીચા ઝુંપડામાં તે રહેતી હતી. ચોમાસામાં વાવાઝડી અને ભારે વરસાદથી તેનું ઝુંપડું પડી ગયું, તેથી તે રસ્તા ઉપર આવી રડવા લાગી. તેને રડતી જોઈને નસીબદેવીને દયા આવી તેથી તે ત્યાં આવ્યાં, ને તેને કહેવા લાગ્યાં, 'છોકરી, તું કેમ રડે છે?' તેણે જવાબ આપ્યો, 'માજી, મારી એકની એક ઝુંપડી તોફાન અને વરસાદથી બેસી ગઈ છે; મારે રહેવાને ઘર નથી કે ખાવાને અન્ન નથી. હવે હું શું કરીશ?' દેવી બોલ્યાં, 'છોકરી, તું ફિકર કરીશ નહિ; તું પાછી જા, અને તારૂં ઝુંપડું પડી ગયું છે કે કેમ તેની ખાતરી કરી અહિં પાછી આવજે.' છોકરી પાછી ગઈ અને જોયું તો પોતાના

ઝુંપડાને ઠેકાણે એક સુંદર મહેલ બાંધેલો દીઠો. તેની અંદર પણ બધું રાચરચીલું સરસ રીતે ગોઠવ્યું હતું. આ સઘળું જોઈને તે ઘણી ખુશ થઈ ગઈ. આ મહેલ નસીબદેવીએ પોતાને માટેજ બાંધેલો છે એવું ધારી તે તેમાં રહેવા લાગી. થોડા દીવસ પછી નસીબદેવી એક ગરીબ ભીખારણનો વેશ લઈ તે છોકરીના મહેલ પાસે આવી કહેવા લાગ્યાં, 'બાઈ, તું નસીબદાર છે. મારે રહેવાને ઘર નથી, અને પહેરવાને કપડાં નથી. માગી ભીખીને જેમ તેમ કરી પેટ ભરૂં છું, ને ઘણીવાર તો અન્ન ન મળવાથી કડાકા પણ થાય છે.' તે છોકરીએ બેદરકારીથી અને તોછડાઈથી જવાબ આપ્યો, 'નીકળ અહિંથી. તારા જેવી ધુતારી અને લુચ્ચી તો કઈક આવે છે; નીકળ અહિંથી નહિતો લાગશે ધકકો!' આવા શબ્દો સાંભળી તે ભીખારણ બોલી, 'બાઈ, તું આટલો બધો અહંકાર શા માટે કરે છે? તું તારી પોતાની અગાઉની સ્થિતિ ભૂલી ગઈ લાગે છે.' આ સાંભળી તે છોકરી તો ઊલટી વધારે ગુસ્સે થઈને બોલી કે, છે કે કોઈ? આ ભીખારણને અહિંથી ધકકો મારી બહાર કાઢો. મહેલના નોકરચાકર 'ખમા,' 'ખમા' કરતા દોડી આવ્યા, ને તે ભીખારણને ધક્કા મારી બહાર કાઢી. થોડી વાર પછી તે છોકરી કંઈ કામસર મહેલની બહાર ગઈ. જ્યારે તે પાછી વળી ત્યારે

મહેલને ઠેકાણે તેણે પોતાનું અસલનું પડી ગએલું ઝુંપડું જોયું. આ જોઈને તેને પોતાની તોછડાઈ અને હલકાઈ માટે ઘણો પસ્તાવો થયો. નસીબદેવીની માફી માગવા અને તેની પાસે ફરીથી મહેલ માગી લેવા તે પાછી રસ્તા ઉપર જઈ ઊભી, પણ ત્યાં નસીબદેવી ફરીથી આવ્યાં નહિ, અને તે હતી તેવી ને તેવી થઈ રહી !

સમાપ્ત.

'બાળસ્વભાવ.'

(બીજી આવૃત્તિ.)

કિં. ૦—૮—૦

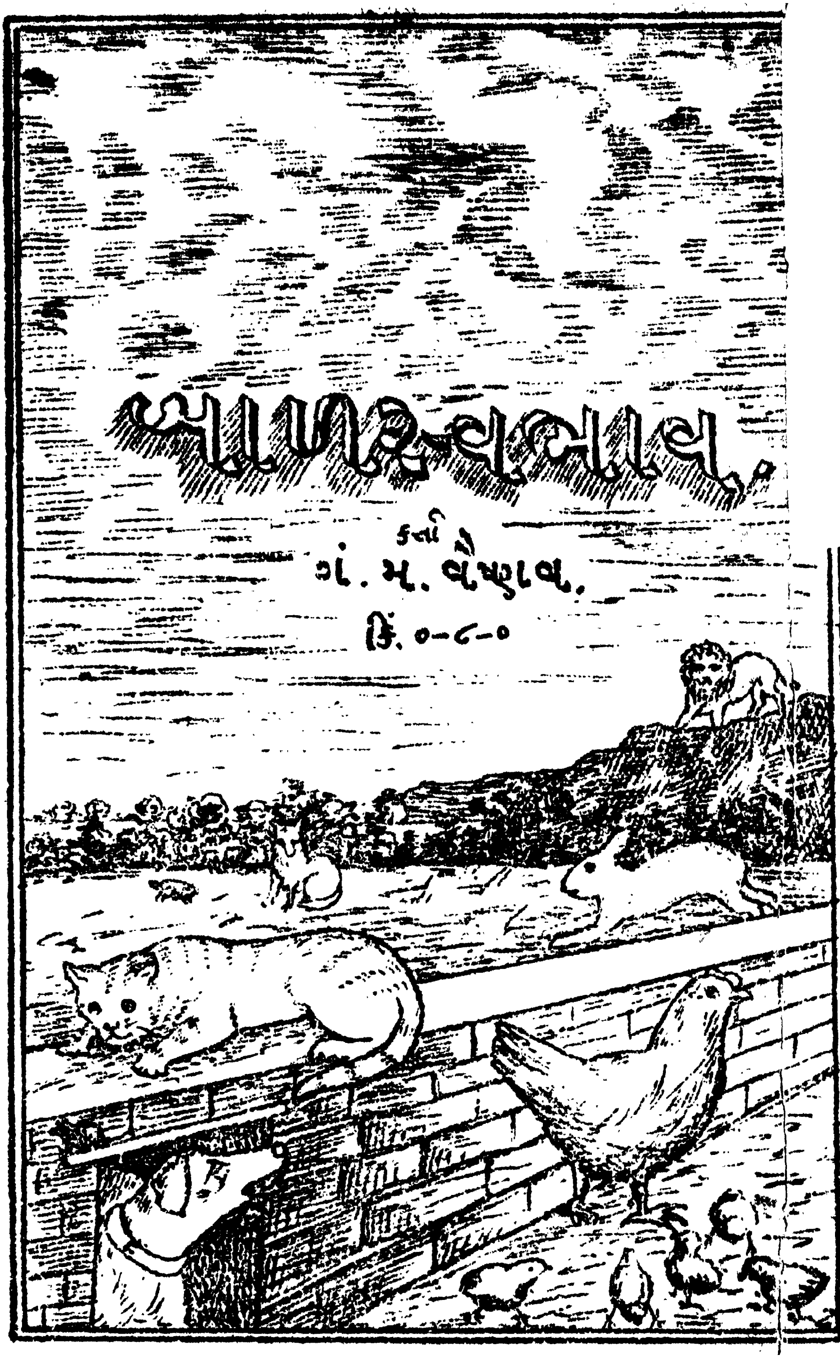
આ પુસ્તક મે. મુંબાઇ ઇલાકાના ડિરેક્ટર સાહેબે લાઇબ્રેરી માટે તથા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકના ઉપયોગ માટે મંજુર કર્યું છે. કાઠિયાવાડના મે. એજન્ટ ટુ-ધિ-ગવર્નર સાહેબે આ પુસ્તકને સ્ત્રી-શિક્ષકોને માટે ખાસ ઉપયોગી ગણી રાજકોટની સ્ત્રીઓ માટેની ટ્રેનિંગ કૉલેજમાં ટેક્સ્ટ તરીકે ચલાવવા હુકમ ફરમાવ્યો છે, અને વિશેષમાં ઇનામ તેમજ લાઇબ્રેરી માટે મંજુર કર્યું છે. વડોદરાની પુરુષ માટેની ટ્રેનિંગ કૉલેજના મે. પ્રિન્સિપલ સાહેબે પણ તે ટેક્સ્ટ તરીકે પસંદ કર્યું છે, અને વડોદરા કે૦ ખા૦ તરફથી તે ઇ. તથા લા. માટે મંજુર થયું છે. માસિકો, વર્તમાનપત્રો, તેમજ પ્રતિષ્ઠિત વિદ્વાનો ને કેળવણીના નેતાઓએ તેને એક ઉપયોગી અને નવીન પુસ્તક તરીકે સ્વીકાર્યું છે.

'બાળસ્વભાવ' તેમજ 'બાળવાર્તા'

મળવાનાં ઠેકાણાં—

કર્તા, ગં. મ. વૈષ્ણવ. પ્રે. રા. ટ્રે. કૉલેજ; અમદાવાદ.

ગુજરાત ઓરીએન્ટલ બુકડેપો—રીચીરોડ.........અમદાવાદ.
મોતીલાલ મગનલાલ શાહ—રીચીરોડ............ ,,
મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે—ત્રણ દરવાજા.......... ,,
એન. એમ. ત્રિપાઠી—કાલબાદેવી રોડ............મુંબાઈ.
કરસનદાસ નારણદાસ બુકસેલર—નાણાવટ........સુરત.
કે.એલ.ની, કે માસ્તર નેજી ની કં; ભાઈલાલ છગનલાલ.બુ.ભરૂચ.
ન્યુ ગુજરાત બુક ડેપો............................નડિઆદ.
ઠક્કર એચર મેઘજી બુકસેલર ....રાજકોટ.

કર્તા
ગં. મ. વૈષ્ણવ.
કિં. ૦-૮-૦